

BLIJDSCHAP
EN
VERWONDERING

De Poorten der Hel
zullen haar niet overweldigen.

GEREFORMEERDE KERK
VAN HAARLEMMERMEER-OOSTZIJDE

1856 :- 31 AUGUSTUS :- 1956

Kerkeraad 1956.

TEN GELEIDE. Dit jubileumboekje bedoelt een korte schets te geven van de geschiedenis der Gereformeerde Kerk van Haarlemmermeer-Oostzijde gedurende de voorbijgegangene honderd jaar. Een gedeelte ervan werd reeds, in enigszins andere vorm, in de loop van de laatste jaren gepubliceerd in „De Meerklok” onder het opschrift „Uit de vergeelde papieren”. De gegevens zijn ontleend aan de notulen van de kerkeraad en voor wat de levensbeschrijving van enkele predikanten betreft, aan de jaarboeken van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Een groot gedeelte van wat naar onze belijdenis de kerk is, behoort tot de onzichtbare wereld en laat zich daardoor in z'n ontwikkeling niet beschrijven.

De beschrijving van de geschiedenis beperkt zich derhalve tot de zichtbare, georganiseerde kerk, die Woord en Sacrament bedient en tucht oefent. De kerk met de door Christus geroepen ambtsdragers. Men kan zich met het oog op de gedeeldheid van de gemeente sedert 1945, afvragen of de uitgave van dit boekje niet beter achterwege had kunnen blijven en of zelfs het honderd-jarig bestaan van de gemeente niet stilzwijgend had moeten passeren.

We hebben evenwel de roeping om de werken des Heren te zien in de geschiedenis, de trouw van de God des Verbonds en Zijn ontferming ondanks onze zonden. Lettend op de daden van God en de zonden der mensen zullen de blijdschap en de verwondering niet mogen ontbreken.

Dit geschriftje wil onder de zegen des Heren die blijdschap en verwondering stimuleren. Het brenge tot de roem des Heren en tot sterke liefde tot Zijn volk.

Het verlevendige bovenal het besef, dat de beide gemeenschappen, die van het ene kerkgebouw gebruik maken en die negentig jaar één geschiedenis hebben gehad, bijeen horen. Het sterke het verlangen naar hereniging. Gods Geest buige onze harten naar elkander in liefde.

De genade van onze Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met allen tezamen.

DE KERKERAAD

J. A. TAZELAAR
TELEFOON 40840
GIRO 113149

ROTTERDAM, 30 mei 1956
STADHOUDERSWEG 53A

Leer gachte Heer & Bor.

Uw vriendelijk schrijven kwam in mijn bezit. Ik dank u daarvoor zeer.
Een exemplaar van mijn portret mist u hierbij. Ik ontzag dat na reproduceerde gaan koning

Maar een artikel schrijven gaat helaas niet meer. Wil mij daarvan s.v.p. vrijstellen

Ik kan ^{tot mijn spijt} ~~aan~~ niet meer reizen;
Uw feestvergadering zal ik dan niet kunnen bezoeken

Wil al de Boeders althans zelf het van ons weten: Haarlemmermeer - Oostzijde leeft na 35 jaar bij ons nog steeds in de aangenamste herinnering.

Mt v. jr.

Uw

J. A. Tazelaar

MOOIE, MAAR MOEILIJKE JAREN 1927—1930

Nu mij gevraagd wordt een klein stukje voor het gedenkboek van de Gereformeerde Kerk Haarlemmermeer-Oostzijde te schrijven, voel ik, hoe moeilijk dat is. In de rij van predikanten, die deze kerk hebben mogen dienen, kreeg ook ik een plaats. Ik was slechts kort in deze gemeente, slechts drie jaren, maar in deze jaren is er zoveel gebeurd en zijn er zulke hechte banden gelegd, dat ze behoren tot de gelukkigste van mijn leven.

In mei 1927 mocht ik mijn intrede doen, na door mijn vader bevestigd te zijn in het heilige ambt. Mijn eerste ambtsjaren liggen in „de Meer”. Hoe ik het aangedurfd heb, weet ik echt niet. Van allerlei kant werd ik gewaarschuwd om deze gemeente toch niet te kiezen. Het was toch zulk een moeilijke tijd, en de gemeente was verdeeld, zoals ook elders in het land scheuringen waren ontstaan. Maar ik móést naar de Haarlemmermeer. En mijn onervarenheid — ik moest alles nog léren — werd opgevangen door een kerkeraad, bestaande uit ervaren mannen, die me gedragen heeft in mijn gebreken en mij 't werk heeft geleerd. De meeste, verreweg de meeste van hen zijn reeds heengegaan. Maar hun persoon en werk is me voor de geest blijven staan en ik denk aan Roodenburg, Groenenberg, Colijn, de beide Knibbes, van Wijk, de Graaff en anderen, die allen door de Heer zijn afgelost van hun post.

De jaren in de Haarlemmermeer doorgebracht zijn jaren van wonderen geweest. Niet zonder moeite en pijn heeft God weer eenheid gegeven en samenbinding. Het meeleven der gemeente was weldadig en nergens heb ik die banden gevonden, die hier zijn gelegd en die bestaan tot op deze dag toe.

Ik kan wel zeggen, dat er sindsdien bijkans een geslacht is heengegaan. Maar Gods werk gaat door, ondanks de wisseling der geslachten. De jongeren namen de plaatsen der ouderen in, en wat ook de toekomst zijn moge, ook nu zal de Heer der Kerk over dit deel van Zijn wijngaard blijven zorgen.

Eén ding wil ik nog bijzonder noemen. In de Haarlemmermeer heb ik het werk der evangelisatie mogen leren. En van het hier geleerde heb ik in latere jaren, ja tot nu toe, veel profijt gehad. Het gebouw „Samuël”, onder aan de dijk, getuigt nog van het toen begonnen werk.

Moge Gods zegen rijk rusten op deze gemeente.

B. A. BOS

ZORG EN ZEGEN 1931—1936

Met vreugde denken mijn vrouw en ik terug aan de jaren, die we in Haarlemmermeer-Oostzijde mochten doorbrengen.

Maatschappelijk beleefde de gemeente moeilijke jaren. De landbouw en de bloemencultuur leden onder de crisis. De middenstand ontkwam niet aan de gevolgen daarvan. En de inhoud van het loonzakje van de arbeiders was niet zó, dat er royaal mee kon worden omgesprongen.

Maar dwars door alle zorgen heen werden we in het kerkelijk leven gezegend.

Verblijvend was de belangstelling voor het jeugdwerk. Met toewijding gaven velen zich aan de evangelisatie. Het ledental van de gemeente groeide gestadig. De kerkgang was zó, dat een galerij moest worden bijgebouwd. We hadden het goed samen, gemeente en predikant, door de gunst des Heren over ons. En zelfs de schaduw van de strijd, die in later jaren tot scheuring zou leiden, viel toen nog niet vooruit.

Ik mag hier geen geschiedenis — zo uit m'n herinnering — gaan schrijven over de vijf jaar, waarin ik als dienaar des Woords aan de gemeente verbonden was.

Maar een blijde toon van dankbaarheid mag ik toch laten horen. Nu viert de gemeente haar eeuwfeest.

Daar is Gods trouw in.

En Zijn genade over ons.

Wij danken Hem daarvoor.

De HERE zegene de gemeente op haar verdere tocht door de eeuwen.

En door trouwe ambtsbediening en levend geloof make Hij haar rijk met de schatten van Christus. En in die rijkdom dienstbaar aan de zaak van haar Koning in deze wereld.

P. VAN STRIEN

DRIEMAAL HULP IN NOOD

Als ik op verzoek ook een kleine bijdrage lever voor het jubileumboekje, dan doe ik dit met bijzonder genoegen, omdat ik aan de arbeid in de Kerk van Haarlemmermeer-Oostzijde de meest aangepaste herinneringen bewaar. Daar op een andere plaats in dit boekje een historisch overzicht wordt gegeven, mag ik wel volstaan met enige mededelingen van meer persoonlijke aard.

Toen ds. P. van Strien mij 17 september '33 in Hoofddorp bevestigde kon ik niet denken, dat ik met zijn gemeente van destijds, telkens weer zo nauw zou worden verbonden. Voor het eerst was dit bij zijn vertrek in april '36. Veel tijd heeft dit eerste consulentenschap niet gevraagd, daar het voor een groot deel viel in de zomer en er dus aanvankelijk geen catechisaties werden gegeven.

Voor de tweede keer was ik consulent van januari—augustus '44. Elke dinsdagmiddag ging ik, dikwijls per auto gehaald, de tocht naar Oostzij ondernemen. Als ik soms per fiets was gekomen, moest de terugtocht met een sterk afgeschermd licht worden aanvaard. Steeds ging dan een van mijn catechisanten, die dezelfde richting uit moest, Piet Hoogvliet, met mij mee. Zo groot was zijn zorg, dat hij trouw meeging naar de pastorie, want hij was niet eerder tevreden dan dat hij wist, dat ik weer veilig thuis was. Van menselijke kant gezien is deze grote trouw, die hij ook voor anderen betoonde, de oorzaak geworden, dat hij in de meidagen op zo'n afschuwelijke wijze is omgekomen. Op ons allen heeft dit een onuitwisbare indruk achtergelaten.

De verdrietigste periode, niet wat de arbeid zelf betreft, was wel de tijd van de scheuring. Bijzonder aangenaam was de ontmoetings-samenkomst met ds. J. de Lange en zijn echtgenote en hoe groot was de blijdschap, toen de tijding kwam, dat hij het beroep onder deze moeilijke omstandigheden had aangenomen. Zelfs een pastorie was niet beschikbaar.

De laatste catechisatie-avond is voor mij onvergetelijk geworden. We hadden er een vraagavond van gemaakt met al de catechisanten samen. Aan het eind werd afscheid genomen en uit het kerkgebouw werd een zesarmige kamerlamp te voorschijn gehaald en mij aangeboden, wat zo kort na de oorlog wel een grote bijzonderheid was. Nog altijd verspreidt deze lamp haar licht in onze kamer, zodat als vanzelf de herinneringen aan de arbeid in Oostzij levendig blijven. Was het niet vanzelfsprekend, dat de broeders van Oostzij aanwezig waren bij mijn jubileum, toen ik 12^{1/2} jaar in Hoofddorp was geweest en bij mijn 25-jarig ambtsjubileum hier in Sliedrecht?

Wederkerig hoop ik in uw midden te zijn als we in aanbiddende verwondering mogen gedenken het werk Gods, dat Hij door Zijn Geest in uw midden heeft willen doen. Van onze kant is er het besef van zonde en zwakheid en zo ook alleen de oprechte dankbaarheid over alles wat God Zelf door de dienst van zondige mensen heeft tot stand willen brengen. Want het eigenlijke werk heeft Gods Geest verricht. Een werk, waarvan veel voor ons niet na te speuren is, maar dat eenmaal in eeuwigheid in heerlijke luister zal openbaar worden.

Sliedrecht, juni '56.

R. OOSTERHOFF

VREUGDE IN HET WERK NAAR BUITEN

De oudste Gereformeerde Kerk in de Haarlemmermeerpolder is, zo-
ver mij bekend, de eerste geweest, die de Evangelisatiearbeid orga-
niseerde. Zij deed dat met bezieling en blijmoedigheid en de herin-
nering daaraan is bij de ouderen, die toen meededen, nog vol glans.
Het werk, dat zich concentreerde om „Jachin” heeft een bloeiende
periode beleefd en er zijn nog vruchten van. Maar één van de zware
debetposten van de te allen tijde te betreuren scheuring is de in-
zinking in deze arbeid geweest, waardoor de bearbeiding van dit
terrein onderbroken werd.

Gode zij dank, ontbreekt die blijde bezieling over de schatten des
heils bij ons niet. Er zijn leden van onze kerk, die van harte blij
en trouw meewerken, waardoor deze arbeid naar buiten voortgaat.
Wij denken daarbij aan alle arbeid, al kreeg de ene tak van arbeid
een bredere vlucht dan de andere.

De zondagsschool is één van de oudste. Het 40-jarig bestaan van
die arbeid is herdacht. De hoofdzaak van de lectuurverspreiding
bestaat in het distribueren van de Elisabeth-bode. Hoewel een groot
aantal wekelijks de deur uitgaat, komt het maar weinig voor, dat
iemand voor dit blad bedankt. Onder dit hoofdstuk valt ook de
bibliotheek, die gestationeerd is aan de Aalsmeerderdijk. Men leest
de boeken graag.

Wordt op deze wijze het zaad gestrooid, ook de huisbezoekcommissie
zaait het zaad van het Woord. Maar haar arbeid kan beter getypeerd
worden met het ook schriftuurlijke beeld van het vissen.

Welk een steun en stimulans voor het werk naar buiten is een
gemeente, die blij is in de Here. Dan is er de vreugde om Hem te
loven en de spontane drang om alles te doen, opdat ze behouden
worden.

Voor de toekomst, dat wil zeggen tot de dag, waarop de Koning zelf
elk onzer van zijn post ontslaan zal, zij in elk lid van de gemeente
van onze Here Jezus Christus de liefde levend tot Hem en tot
de naaste.

D. HOORNSTRA

Het was in de zomer van 1852, dat in het Westen van
INLEIDING. ons land een machtig werk tot voltooiing kwam. Het
Haarlemmermeer, dat steeds meer land wegvrat en
zelfs gevaarlijk werd voor Amsterdam, was drooggemalen. De bodem
ervan kwam als een wijde, troosteloze vlakke in het zonlicht te
liggen. De Oprechte Haarlemsche Courant van 12 juli 1852 meldde,
dat „den 10den July eenige personen den drooggemaakten grond
binnen den polder hadden bezocht. Ze hadden zich naar Aalsmeer
begeven, zonder eenig water te kunnen ontdekken”.

We vonden dit krantenbericht bij Anton van der Vet in „Vergeten
Voorman”. Hij vertelt, dat de drooggekomen bodem een soort nie-
mandsland werd, waar al gauw ontzettende toestanden heersten.
De overheid gaf in het begin geen enkele leiding en de pioniers
hadden een harde strijd. Ze kwamen om van de slikvelden vrucht-
bare akkers te maken. Ze werden begeleid door de mensen van de
misdad en de situatie was zedelijk soms ten hemel schreiend.

Onder degenen, die zich in het nieuwe land een toekomst zochten
te bouwen, waren ook christenen en er werd, al komt dat bij Anton
van der Vet niet naar voren, in het grauwe polderland door meer-
deren biddend geleefd en gewerkt. Ze wilden God dienen en daartoe
zochten ze ook elkander.

Verschillenden van de nieuwe bewoners kwamen uit het Land van
Altena, waar de Afscheiding van 1834 diepe sporen had getrokken.
Ze behoorden daar tot de Christelijk Afscheiden Gemeenten of de
Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis. Ze hadden het leed
en de druk van de Afscheiding persoonlijk meegemaakt en ze zochten
en vonden elkaar hier als christenen, die de Here wilden dienen
naar Zijn Woord. Vandaar, dat reeds in 1856, ruim een jaar nadat
de laatste gronden waren geveild en officieel de burgerlijke ge-
meente Haarlemmermeer was ingesteld, door voorgangers van de
Christelijk Afscheiden Gemeenten voor de Meerbewoners werd
gepreekt.

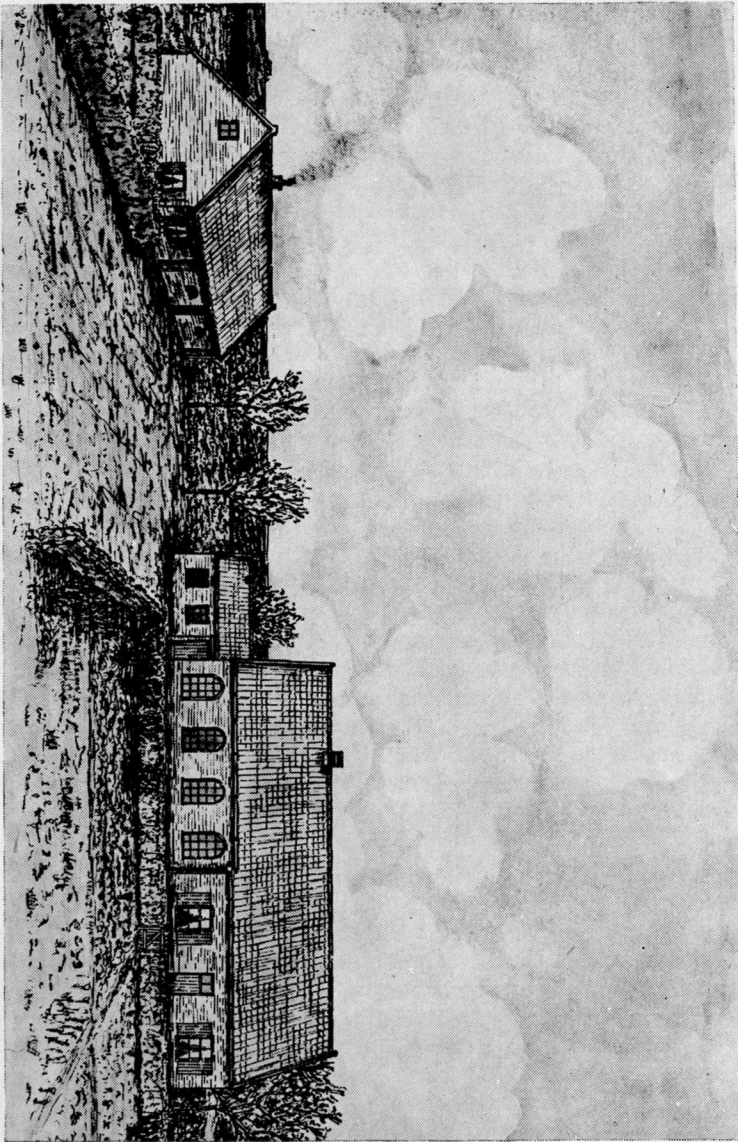
De eerste samenkomsten werden gehouden, onder
HET BEGIN. leiding van A. 't Hooft, in een schuur achter de wo-
ning van W. Ruys, aan de Uiterweg te Aalsmeer.

De nieuwe polder bood waarschijnlijk nog niet voldoende accommo-
datie. In deze schuur werd ook op 31 augustus 1856 de Christelijk
Afscheiden Gemeente Haarlemmermeer geïnstitueerd.

Op 15 juni 1856 ging Prof. H. de Cock van Kampen voor en deze
oordeelde het wenselijk, dat er een ordelijke gemeente kwam. Die-
zelfde zondag werd er, na de middagdienst, een vergadering belegd,
maar de veertig aanwezigen waren verdeeld. De Kruisgezinden
wensten een gemeente zonder kerkelijk verband. De Christelijk
Afscheidenen waren daartegen en men kwam niet tot overeen-
stemming.

Toen in juli 1856 Prof. A. Brummelkamp preekte, werden toch de
voorbereidingen voor de instituering van een Christelijk Afschei-

Zijaanzicht van de oude kerk met pastorie, nu kosterswoning.

den Gemeente getroffen. Vijftien manslidmaten „lieten zich opschrijven” en drie deden er belijdenis. Als ouderlingen werden gekozen Lucas Brouwer en Arie Verkuyl en als diakenen Jacob van den Bogaard en Willem Ruys. De classis Amsterdam zou op 2 augustus in de hoofdstad vergaderen en men besloot een en ander aan haar ter approbatie voor te leggen.

Deze classis gaf de gevraagde goedkeuring en benoemde Ds. A. G. de Waal van Amsterdam tot consulent. Met een preek over 1 Petrus 5 : 10 werden door hem op 31 augustus de gekozen ambtsdragers bevestigd en daarmee was het bestaan van de gemeente Haarlemmermeer een feit geworden.

Op de vergadering in juli onder leiding van Prof. A. Brummelkamp was een deputatie aanwezig uit de kerkeraad van Lisse. Lisse wilde graag een combinatie met de nieuwe gemeente, teneinde samen een predikant te kunnen beroepen. Men kwam hierover tot overeenstemming en de plannen verkregen de instemming van de classes Amsterdam en Leiden. Verder schijnt het evenwel niet te zijn gekomen.

DE CRISIS DER JEUGD. Prof. Dr. H. Bouwman heeft de moeilijke begintijd van de kerken der Afscheiding eens getypeerd als de crisis der jeugd. De gemeente Haarlemmermeer heeft die crisis ook gekend. De eerste tegenslag was, dat de gemeente of kring in Lisse, naar we moeten aannemen, ophield te bestaan en daarmee was de mogelijkheid om een predikant te beroepen, voorlopig niet te realiseren. Verder werden al dadelijk na de instituering de beide ouderlingen ziek. In juli was besloten, dat de kerkeraad iedere maand zou vergaderen. Het werd echter 28 oktober 1856 vóór ten huize van A. Verkuyl de eerste vergadering kon worden belegd.

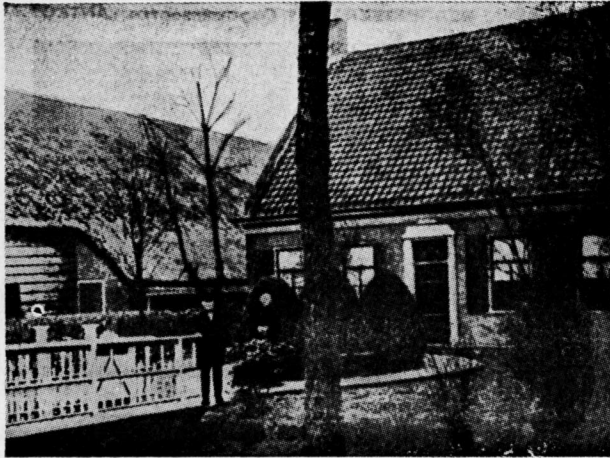
In deze vergadering werd A. Verkuyl tot preses gekozen en W. Ruys werd scriba. Gelet op de toestanden in de polder, is het niet te verwonderen, dat er al dadelijk tuchtgevallen te behandelen waren. Door de heersende armoede gaven ook de financiën zorgen. De diakonie had enkele begrafenissen moeten bekostigen en kwam f 12.— tekort. De kerk had een tekort van f 16.— en moest nog f 55.— betalen.

De gemeente kon daardoor ook het optreden van predikanten niet bekostigen. Er moesten 's zondags preken gelezen worden, maar de kinderen, die geboren werden, konden zodoende niet gedoopt worden en de viering van het Heilig Avondmaal had zeer onregelmatig plaats.

Nieuwe zorg gaf het vertrek van diaken W. Ruys. De schuur achter z'n woning was daardoor waarschijnlijk niet meer beschikbaar. Geruime tijd werd toen gebruik gemaakt van een schuur bij de boerderij van A. Verkuyl aan de Aalsmeerderweg, die al verscheidene jaren geleden door Schiphol werd opgeslokt.

Bovendien overleed ouderling L. Brouwer en daarmee was de kerkeraad gehalveerd. Toen op 23 augustus 1859 Ds. F. Hajer van Genderen preekte, werd onder zijn leiding P. Knibbe tot ouderling ge-

kozen en A. van Kooten tot diaken. Deze laatste werd tevens met het scribaat belast. In november 1864 blijkt de gemeente een derde diaken rijk te zijn, t.w. J. Schuurman, die in augustus van dat jaar met attestatie uit Andijk was gekomen.

De boerderij van A. Verkuyl aan de Aalsmeerderweg.

Het gedenkboek, dat bij het eeuwfeest van de Haarlemmermeer in 1955, verscheen onder de titel „Van bruisend Water tot ruisend Graan” vermeldt, dat in 1864 in de polder 271 personen tot de Christelijk Afgescheidenen behoorden. Op 9 augustus 1857 was een gemeente in Nieuw-Vennep ontstaan en de gemeente zal dus in 1864, dat is 8 jaar na het begin, niet groter zijn geweest dan 150 leden. Er waren drie adressen in Aalsmeer en enkele leden woonden zelfs in de Schenkelpolder onder Amstelveen. De rest woonde verspreid door de polder.

De afstanden waren groot, de wegen slecht en de vervoersmiddelen primitief. Het is te begrijpen, dat van een behoorlijke verzorging der gemeente niet veel terecht kwam. Toen er op 21 juni 1861 kerkvisitatie werd gehouden, waren de bevindingen der visitatoren niet best en moest er door de kerkeraad heel wat beterschap worden beloofd.

Maar God hield Zijn werk in stand en Hij wilde door dit gebrekkige begin toch grote dingen tot stand brengen.

Op 25 februari 1863 viel in de kerkeraad het besluit, dat **GROEI.** er een kerk met pastorie zou worden gebouwd en dat daarna een predikant zou worden beroepen. Men zou naar bouwgrond omzien en met een intekenlijst de leden langs gaan. In de loop van het volgend jaar verrezen de gebouwen aan de Aalsmeerderweg. Door A. Verkuyl werd, als preses van de kerkeraad, de eerste steen gelegd. Er moest een groot bedrag worden geleend en met de aflossing ervan zijn moeilijke jaren gemoeid geweest. De Here gaf er echter rijke zegen op. De paardenstal bleek al dadelijk te klein en nog geen jaar nadat de kerk in gebruik was genomen,

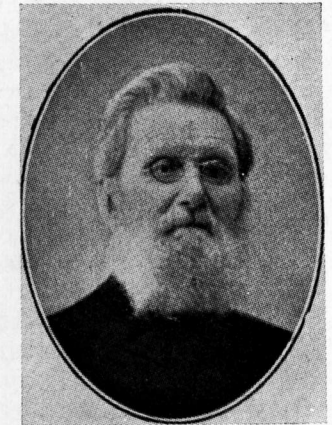
moest het plaatsen van een gaanderij overwogen worden. „De menigte, welke opkwam, kon in het kerkgebouw geen plaats genoeg verkrijgen”.

Al even voortvarend werd in 1864 het beroepingswerk ter hand genomen. Op 23 november kwam de kerkeraad met een drietal en met bijna algemene stemmen werd hieruit op 4 december Ds. J. J. de Visser van Amsterdam beroepen. Deze meende te moeten bedanken, maar de gemeente besloot ogenblikkelijk „met volvaardigheid des gemoeds met algemene stemmen” tot een tweede beroep en dat werd aanvaard. Op zondag, 2 april 1865 deed Ds. J. J. de Visser als eerste Gereformeerde predikant in de Haarlemmermeer intrede met een preek over Efeze 6 : 18 en 19. In hem ontving de gemeente een buitengewone kracht, die orde en regelmaat bracht in het kerkelijk leven en wiens invloed jaren lang doorwerkte.

Ds. J. J. DE VISSER. Jacob Johannes de Visser werd op 23 februari 1829 te Gorinchem geboren. Hij groeide op in Utrecht en ging omstreeks 1840 naar Rotterdam. Daar Vader altijd sukkelde, moest hij als oudste van het grote gezin al jong aan het werk. Hij zou schoenmaker worden.

Bij het opgroeien wilde de zoon niet gaan in het spoor van de godvruchtige ouders. De revolutiegeest van 1848 sleepte hem mee en hij wilde naar Parijs. Hij ging ook inderdaad daarheen op stap, maar bracht het niet verder dan de Moerdijk.

Toen Rotterdam zwaar te lijden kreeg van de cholera, kwam hij tot bekering. De begeerte ontwaakte om de Here te mogen dienen in het predikambt en in de avonden werd, onder leiding van Ds. H. B. Geuchies van Rotterdam, de voorbereidende studie begonnen. Vervolgens ontving hij onderricht van Ds. F. A. Kok te Zuilichem en toen op 6 december 1854 de lessen begonnen aan de pas opgerichte Theologische School te Kampen, behoorde De Visser bij de eerste studenten. Geld bezat hij niet, maar op de hofstede Postwijk, tussen Baambrugge en Abcoude, woonde Mevrouw Zeelt. Deze dame, die voor kerk en school zeer veel heeft gedaan, heeft waarschijnlijk de studie helpen bekostigen.

Reeds op 1 oktober 1856 kwam de toelating tot het ambt en op 14 december van datzelfde jaar werd candidaat De Visser in 's-Gravendeel bevestigd. Hij bleef daar tot 18 augustus 1861. Het gezin De Visser moest het in deze plaats stellen met een jaarinkomen van f 500.— en vrij wonen. Maar de pastorie bestond in de eerste tijd uit een paar kamers van een boerenhuis.

Van 's-Gravendeel kwam het gezin in Amsterdam en daar beleefde

het moeilijke jaren. Er was veel ziekte en van de vijf kinderen stierven er drie. Toen in Amsterdam een vereniging van enkele afgescheiden kerken tot stand kwam, had de nieuwe gemeente drie predikanten en dat was er één teveel. De predikant, die 't eerst een aannemelijk beroep kreeg, zou heengaan en waarschijnlijk was de kerkeraad van Haarlemmermeer met deze afspraak bekend en maakte daarvan gebruik.

Ook in de Haarlemmermeer werd het gezin van Ds. J. J. de Visser zwaar beproefd. Een zontje van 12 jaar stierf aan de pokken, een ziekte, die vele gezinnen teisterde. Uit het gezin van Dirk v. d. Vlugt stierven in de zomer van 1866 in twee dagen tijd 3 kinderen eraan. Op 16 februari 1866 besloot de kerkeraad aan de classis te vragen om een biddag, „daar zovele zaken als oordelen Gods in ons land, zulk een dag wel noodzakelijk maakten”.

Voor verschillende beroepen werd in deze jaren door Ds. de Visser bedankt. In november 1871 kwam een beroep uit Bodegraven. De dominee mocht namens de kerkeraad aan die van Bodegraven melden, dat „de kerkeraad aan die van Bodegraven alles goeds wenste, maar Ds. de Visser niet”. Op 1 januari 1872 nam Ds. J. J. de Visser echter afscheid wegens vertrek naar deze plaats met een preek over Mattheüs 28 : 20.

Ds. J. J. de Visser werd in z'n vruchtbare arbeid hier trouw terzijde gestaan door de kerkeraad. J. v. d. Bogaard trad af als diaken en P. Knibbe als ouderling. Als nieuwe diaken kwam Corn. Rupke, die na drie jaar ouderling werd, terwijl ook J. Schuurman naar de ouderlingenbank verhuisde. De plaats van Corn. Rupke als diaken werd ingenomen door D. Knibbe, terwijl op 1 januari 1870 als opvolger van diaken J. Schuurman, A. Colyn, schoonzoon van A. Verkuyl, z'n intrede in de kerkeraad deed.

Streng moest de tucht worden gehandhaafd, maar het ging als in de eerste christengemeente. Telkens voegden zich nieuwen bij de gemeente. In het begin van Ds. de Visser's verblijf was er bij iedere voorbereiding ook openbare belijdenis. Later concentreerde zich het belijdenis doen meer op de voorbereiding in april. Vooral in de eerste jaren waren het merendeels ouderen, die belijdenis deden. In juli 1865 waren er 10 gehuwden bij en in september van dat jaar weer zeven. De kinderen van deze mensen werden dan tegelijk als doopleden ingeschreven.

Brede aandacht kreeg in de periode van Ds. J. J. de Visser het werk onder de jeugd. Reeds in de eerste kerkeradsvergadering, die hij presideerde, kwam het catechetisch onderwijs ter sprake en werd het geregeld. Ruim een jaar na z'n komst, op 1 mei 1866, deed hij in de kerkeraad het voorstel om te proberen een bijzondere school te verkrijgen, waaraan in de Haarlemmermeer zo grote behoefte bestond.

Dit voorstel vond een gunstig onthaal. Een vergadering werd uitgeschreven tegen de eerstvolgende zondag, na de middagdienst en allen, die belangstelden in het Christelijk onderwijs, werden ertoe uitge-

nodigd. Als deze vergadering tot de oprichting van een Christelijke school zou besluiten, zou een lijst ter vrijwillige intekening aan de vergaderden worden voorgelegd. Het was niet de bedoeling een kerkelijke school te stichten. De kerkeraad nam het initiatief en wilde verder de zaak aan de Ouders overlaten.

Op 5 november 1869 werd als resultaat van Ds. de Visser's initiatief

<i>gedoopte kinderen</i>	<i>gedoopte kinderen</i>
<i>Dieter gedoopt den 5 july 1857 geboren 30-12-56</i>	<i>Zoon van Adriaan van Boort en Antje Smit</i>
<i>Elisabet gedoopt den 5 july 1857 geboren 5-12-56</i>	<i>Dochter van Jan het goud en Elisabeth het goud</i>
<i>Janus gedoopt den 7 junij 1858 febr 23 maart 1857</i>	<i>Dochter van J. van den Bogaard en pietje bapteen</i>
<i>Fruytje gedoopt den 7 july 1859 geboren febr 19 1859</i>	<i>Dochter van J. van hooft en Antje Smit</i>
<i>Johannes gedoopt den 7 july 1859 geboren 4 octobr 1859</i>	<i>Dochter van Johannes thia en maaike van wijck</i>
<i>Jacob gedoopt den 7 july 1859 geboren 6 May 1858</i>	<i>Zoon van Johannes thia en maaike van wijck</i>
<i>Teunis gedoopt den 8 july 1860 geboren 6 novembr 1859</i>	<i>Zoon van Jan het goud en Elisabeth de jong</i>
<i>Maarten gedoopt den 8 july 1860 geboren 18 septem 6 nov 1859</i>	<i>Zoon van Bart Swaan en Antje metricht</i>
<i>Leentje gedoopt den 8 july 1860 geboren 30 april 1860</i>	<i>Dochter van Gerrit lankhaar en Leentje van met bergen</i>
<i>Stida gedoopt den 14 april 1861 geboren 8 januarj 1861</i>	<i>Dochter van Jan van wijck en Antje kerkwijck</i>
<i>Johannes gedoopt den 14 april 1861 geboren</i>	<i>Zoon van Peter verhuijf en hilleke van Baaren</i>
<i>Hendrik gedoopt den 9 junij 1861 geboren 5 junij 1861</i>	<i>Zoon van Gerrit jungerius en Elisabeth van Haasten</i>

De eerste bladzijde uit 't eerste doopboek.

aan de Kruisweg de eerste Christelijke school in de Haarlemmermeer geopend. Reeds op vrijdag, 19 juli 1883 legde J. Schuurman de eerste steen van een nieuw schoolgebouw, dat op 31 oktober van dat jaar plechtig in gebruik werd genomen. De tegenwoordige school dateert van 1909 en is gebouwd op de plaats van de vorige.

In november 1883 werd ter assistentie van de hoofdonderwijzer D. Deddens, Hendrikus Colyn als kwekeling benoemd. Deze was geboren op 22 juni 1869 en werd gedoopt op 23 juli 1869. Hij huwde later met Helena Groenberg, geboren in september 1867 en gedoopt op 10 november van dat jaar. Haar Ouders, Hendrikus Groenberg en Antonia Verkuyl waren in oktober 1866 met attestatie overgekomen uit „Venneperdorp”.

Op 26 januari 1866 was in Hoofddorp een Gereformeerde Gemeente onder het Kruis ontstaan. Toen in 1869 in Middelburg de vereniging tussen de Christelijke Afgescheiden Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis tot stand kwam, moest er ook in deze

omgeving contact tussen beide kerken worden opgenomen. Op 5 augustus 1869 vond een samenspreking plaats, die namens Hoofddorp werd bijgewoond door ouderling Wamsteeker en diaken Biesheuvel. Het verloop ervan was zeer broederlijk en men besloot voorlopig als afzonderlijke gemeenten in het nieuwe kerkverband te blijven bestaan.

De Kruisgezinden, die de eerste samenkomsten in Aalsmeer bezochten, hadden zich onder leiding van A. 't Hooft, tegen de instituering van een Christelijk Afgescheiden Gemeente in de Haarlemmermeer verzet. Reeds in juni 1856 waren ze diensten gaan houden in de woning van A. 't Hooft en deze diensten waren dus zelfs de eerste Gereformeerde diensten, die in de polder werden belegd.

Het is niet bekend, hoe het met deze groep is gegaan. In 1869 wordt er geen melding van gemaakt en waarschijnlijk werd reeds op een eerder tijdstip een vereniging met de Christelijk Afgescheidenen verkregen.

Waarschijnlijk in verband met de gemeente, die in Nieuw-Vennep was ontstaan, werd vanaf 1866 de kerk aangeduid als die van Haarlemmermeer-Oostzijde. Zij besloeg nog steeds een uitgebreid terrein en het ontstaan van de Hoofddorpse gemeente bracht daarin geen verbetering. Er werden immers in 1869 geen regelingen over een grens tussen de beide gemeenten getroffen. Herhaaldelijk moesten attestaties worden teruggezonden, omdat het niet mogelijk was de mensen op te sporen. Er woonden leden onder Haarlem en aan de Lijnden. Ouderling Rupke wenste einde 1871 af te treden, omdat hij 1½ uur van de kerk verwijderd woonde en de afstand hem te zwaarlijk werd.

Gestadig ging de ontwikkeling voort en de kerkvisitaties in deze periode verliepen heel wat gunstiger dan die in 1861. Toen Ds. J. J. de Visser na een verblijf van bijna zeven jaar heenging, liet hij een geordend kerkelijk leven achter en een krachtige kerkeraad, die op kerkelijke wijze leiding wist te geven. De gemeente was in ledental en geestelijk sterk gegroeid en de vacaturetijd kon zonder vrees voor grote schade tegemoet worden gezien.

Na het vertrek van Ds. J. J. de Visser op 1 januari 1872 bleef de gemeente vacant tot 9 november 1873.

STAGNATIE. Op die datum deed Ds. C. J. I. Engelbrecht van Tiel hier intrede. Het is de langste vacature geweest, die de gemeente ooit heeft gekend.

In de eerste kerkeradsvergadering na de komst van Ds. C. J. I. Engelbrecht werd de Here gedankt voor de onderlinge vrede en samenwerking tijdens de vacature. Toch was het herderloze tijdperk niet bepaald gemakkelijk, hoewel A. Verkuyl met ere preses was en de catechisaties bij z'n schoonzoon, A. Colyn, in goede handen waren.

Corn. Rupke hield voet bij stuk met z'n wens om af te treden, ofschoon de kerkeraad dit tijdens de vacature ongewenst achtte. Z'n plaats bleef een jaar onbezet en werd eind 1872 ingenomen door

diaken A. Colyn. In zijn plaats werd W. van 't Sant tot diaken gekozen.

Erger was, dat de gemeente het met drie consulenten moest doen: C. S. Boss uit Uithoorn, O. Los van Amstelveen en P. van der Sluys van Amsterdam. Er was een sterke wisseling in de predikantenwereld.

Daardoor leverde ook het beroepingswerk grote moeite op, evenals de voorziening in de Dienst des Woords. Nog in 1868 had de kerkeraad er niet voor gevoeld om voor de kas Ex bonis publicis (hulpbehoevende studenten) te collecteren. Eén van de argumenten was geweest, dat de school goed bezet was en één proponent al maanden op een beroep wachtte. Nu werd iets anders ervaren!

Niet minder dan zevenmaal werd tevergeefs een beroep uitgebracht. Na het vierde bedankje werd besloten het tractement op f 1000.—'s jaars te stellen, maar het baatte niet. Tot de beroepenen behoorden er twee, die later hier toch als predikant hebben gestaan t.w. Ds. J. van Anken en candidaat G. A. Gezelle Meerburg.

Eindelijk werd op 29 augustus 1873, na een bidstond, een beroep uitgebracht op Ds. C. J. I. Engelbrecht. In de notulen van 23 september wordt vermeld, dat deze zich na ernstige overweging gedrongen had gevoeld het beroep aan te nemen. Op 9 november 1873 deed hij intrede.

Ds. C. J. I. Engelbrecht werd op 25 maart 1839 in Leiden geboren. Hij had een zwak lichaam en was „volgens eigen getuigenis niet vrij van wat men aanleg voor tering noemt”. Met het oog daarop ging hij, op negentienjarige leeftijd, voorzien van de onderwijzersacte, naar de Kaapkolonie. Hij werd er gouverneur bij een Engelse familie en op het landgoed van de familie belegde hij evangelisatie-samenkomsten onder de Kaffers. Vaak ging hij er te paard op uit om in samenkomsten van Kaapse boeren voor te gaan. In 1864 kwam hij naar Nederland terug. Hij was volkomen hersteld en wilde predikant worden. Ds. J. H. Donner van Leiden hielp hem zich voor te bereiden voor het toelatingsexamen in Kampen. Hij studeerde daar van 1866 tot 1869 en kwam via Ureterp en Tiel naar de Haarlemmermeer. In opdracht van de synode van 1875 te 's-Hertogenbosch ging hij in 1876 als tolk met de hoogleraren L. Lindboom en S. van Velzen naar de Schotse kerken.

Ds. Engelbrecht moet een man zijn geweest van gemoedelijke vroomheid. De notulen spreken nog al eens van „enige broederlijke samenspreking” aan het einde van de vergadering. Hij vond z'n kracht in huis- en ziekenbezoek.

Toen in maart 1876 een beroep op Ds. Engelbrecht werd uitgebracht door de kerk van Spijkenisse, hoopte de kerkeraad sterk, dat de predikant zou blijven. Op 7 mei 1876 evenwel, na een verblijf dus van 2½ jaar, viel het afscheid.

Het belangrijkste gebeuren in de periode van Ds. **ONTPLOOIING.** C. J. I. Engelbrecht was ongetwijfeld het overlijden van A. Verkuyl. In het begin van 1874 verzuimde hij de kerkeradsvergaderingen wegens ernstige ziekte van z'n vrouw en daarna was hij als regel afwezig wegens „zwakheid en ouderdom”. Toen de ambtsperiode van A. Verkuyl op 1 januari 1876 afliep, werd besloten, dat hij niet zou aftreden. Diaken W. van 't Sant werd er als ouderling bijgekozen en P. Rus bezette als diaken de plaats van W. van 't Sant. Blijkens de notulen van 5 april 1876 was A. Verkuyl overleden. In de kerkeradsvergadering op die datum sprak de preses een gevoelvol woord. Twintig jaar lang was A. Verkuyl onafgebroken ouderling en fungeerde hij, bij afwezigheid van een predikant, als preses. Hij was een man van grote invloed. In diepe eerbied houden ook wij zijn naam in gedachtenis.

Eind 1874 ging D. Knibbe heen als diaken en werd vervangen door P. G. Versluys. Verdere mutaties waren er niet.

Ook in deze jaren zette de groei van de gemeente gestadig door. Velen deden belijdenis van hun geloof. Telkens moest echter de klacht geuit, dat de kennis te wensen overliet. Waarschijnlijk hield het daarmee verband, dat de kerkeraad in 1874 besloot om „ter verfrissing van de aandacht” in de middagdiensten in volgorde de 37 artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis te lezen, in plaats van de Apostolische Belijdenis. Dat was ook tijdens Ds. J. J. de Visser al eens gebeurd.

Even schijnen moeilijkheden te zijn gerezen inzake het vervullen van de plaats van voorlezer en voorzanger. Begin 1875 werd besloten, dat A. Colyn, J. Schuurman en P. G. Versluys om beurten deze functie zouden waarnemen. Later schijnt H. van Wijk als vaste voorlezer (voorzanger) te hebben gefungeerd.

Arie Verkuyl

De vacature duurde slechts kort. Van herderloosheid kan nauwelijks gesproken worden. Na één bedankje te hebben ontvangen, kwam de kerkeraad met het tweetal: Ds. J. van Anken en Ds. G. A. Gezelle Meerburg, die beiden in de vorige vacature reeds beroepen waren.

Ds. J van Anken ontving het beroep en aanvaardde dit. Op 13 augustus 1876 bevestigde de consulent, Ds. P. Kapteyn van Amstelveen, hem met een preek over Markus 16 : 15 en deed de nieuwe predikant intrede met 2 Cor. 4 : 7. J. Schuurman kon het presidium weer aan een eigen predikant overdragen.

Ds. J. van Anken werd geboren op 13 augustus 1838 te Holwierde bij Appingedam. Hij groeide op in een vrijzinnig milieu en zou smid worden. Tot groot ongenoegen van familie en vrienden kwam hij tot het geloof en sloot zich aan bij de kerk der Afscheiding. De weg tot het ambt was door gebrek aan geld uiterst moeilijk, maar de Here gaf telkens uitkomst op het gebed. Hij ontving steun uit de kas voor hulpbehoevende studenten. Eén van de voorwaarden bij deze steun was, dat een student, zo lang hij financieel geholpen werd, geen „verkering” mocht aanknopen. Met deze voorwaarde kwam student Van Anken in conflict, maar hij kwam ook deze moeite te boven.

Ds. J. van Anken was een man met een diep geloofsleven en iemand van veel gebed. Hij constateerde in de gemeente veel dorheid en meende, dat er behoefte was aan milde geestesregen. De notulen vermelden de wenselijkheid om gedurig in de gemeente daarvoor een biduur te houden.

Met veel zegen en onder sterke waardering werkte deze predikant in de gemeente. Bewijs hiervoor is wel, dat ruim een jaar na z'n komst de gemeente Nieuw-Vennep het waagde hem te beroepen. Voor veel beroepen heeft hij gedurende de vier jaar van z'n werken hier bedankt. Op 20 juni 1880 werd afscheid genomen met een preek over 2 Johannes : 8, wegens vertrek naar Hogeveen.

Voor de financiën van de kerk was elk jaar de **FINANCIEN.** Tweede Kerstdag van grote betekenis. Want niet alleen had dan de verkiezing van ambtsdragers plaats, maar ook werden dan 's middags de zitplaatsen in de kerk verhuurd. Tot de taak van koster Pellekaan behoorde om tweemaal per jaar de bedragen te gaan innen.

De diakenen hadden de administratie en het beheer der gelden van kerk en diakonie. Ze deden het beurtelings gedurende een jaar. In de periode van Ds. J. van Anken vinden we opgaven van de ont-

emeriti-predikanten. De inwendige zending (evangelisatie-arbeid in Noord-Holland) prijkte er eveneens al op, alsmede de kas ex bonis publicis (hulpbehoevende studenten). De mogelijkheid werd opengehouden, dat voor bepaalde hulpbehoevende kerken zou moeten worden gecollecteerd en dat kwam inderdaad veelvuldig voor. Groot was ook in de loop der jaren het aantal collecten voor de Christelijke school. De opbrengst van een collecte hing af van het doel. Misschien mogen we als gemiddelde *f* 10.— tot *f* 15.— stellen.

Dr. L. Praamsma heeft in z'n boek „Het dwaze Gods” het **BLOEI.** tijdperk van 1860-1880 getypeerd als een bloeitijd van de kerken. Deze karakterisering wordt door de plaatselijke geschiedenis volkomen gedekt.

In de periode van Ds. J. van Anken meldde zich „Filippus”, die Gereformeerde evangelisatie-lectuur wilde geven. We horen van verenigingen tot afschaffing van sterke drank en tegen de ontucht. De Vereniging van Gereformeerd Schoolonderwijs vroeg aandacht en om niet meer te noemen, de Vereniging voor Hoger Onderwijs op Gereformeerde Grondslag (Vrije Universiteit).

Allerlei voorstellen betreffende het kerkelijk leven werden op de kerkeraadstafel gedeponereerd en het zich snel ontwikkelend kerkelijk leven in de provincie vroeg gedurige steun. In deze jaren stond L. Lindeboom als predikant in Zaandam. Hij werkte in een groot aantal plaatsen in de provincie en z'n invloed deed zich duidelijk voelen.

Op 15 oktober 1880 kwam Ds. L. Lindeboom hier als kerkvisiteur. Hij tekende in het notulenboek aan betreffende de geneeskundige hulp aan de armen, die aan het Burgerlijk Armbestuur werd overgelaten: „wat in strijd is onzes inziens met de roeping der gemeente jegens de kranke leden des lichaams Christi en evenzeer met de burgerlijke armenwet”.

Bij de steunaanvragen was er in oktober 1879 één ten behoeve van de bouw van een kerkje in Halfweg. Op 17 juni 1881 werd daar een gemeente gesticht.

Groot waren ook in deze periode de bemoeiingen van de kerk met de jeugd. De catechisaties hadden brede aandacht. Ze werden gehouden in de wintermaanden, terwijl er bovendien in de zomermaanden op zondag werd gecatechiseerd.

Die zomercatechisaties kwamen in de druk, toen in het begin van 1877 een jongelingsvereniging werd opgericht. Ds. J. van Anken werd voorzitter, maar de jongens moesten in de zomermaanden ook al van de zondag gebruik maken. Dat werd voor de predikant van het goede teveel en de zondagse catechisaties moesten in de week gehouden worden of vervallen. Hiermee was hun vonnis op de duur getekend.

In het najaar van 1877 werd besloten een consistorie te bouwen en het daarvoor benodigde bedrag van *f* 740.— te lenen. Kerkeraad en jongelingsvereniging kochten voor gezamenlijke rekening in de nieuwe consistorie een kachel.

Het eerste jaarfeest van de jongelingsvereniging op 17 januari 1878

was een groot gebeuren. De catechisaties van die dag werden naar een andere dag verschoven en de wekelijkse godsdienstoefening op woensdagavond kwam ervoor te vervallen.

Op woensdag, 26 juni 1878 werd 's avonds om 6 uur met een dankdienst het feest der droogmaking van de Haarlemmermeer gevierd en in december 1879 werden met het oog op het feest van de 25-jarige Theologische School de catechisaties een week stopgezet.

Bij het vertrek van Ds. J. van Anken trad **Ds. W. J. DE HAAS.** J. Schuurman op als preses. Reeds op 12 december 1880 kon de consulent, Ds. P. Kapteyn van Amstelveen, een nieuwe predikant bevestigen. Ds. W. J. de Haas, gekomen van Breukelen, werd door hem ingeleid met een preek over Fil. 2 : 29 en deed intrede met 2 Cor. 4 : 7.

Ds. W. J. de Haas werd geboren op 15 januari 1853 en overleed reeds op 24 juni 1899, als predikant van Culemborg. Hij kwam als afgevaardigde op de particuliere en generale synoden. Zo maakte hij in 1892 deel uit van de bekende synode, die besloot tot vereniging van de kerken uit de Afscheiding en de Doleantie. Tot de leden van deze synode behoorde ook A. Colyn, ouderling van de kerk te Haarlemmermeer-O.Z. Ds. W. J. de Haas was verder curator van de Theologische School en werkte veel voor Patrimonium en de A.R. partij. Verschillende publicaties zagen van zijn hand het licht. Hij was iemand, van wie volgens z'n biograaf, nog veel werd verwacht.

Hij werkte in de gemeente als een man met uitnemende talenten. Op 3 april 1887 nam hij afscheid, wegens vertrek naar Hattem, met een preek over Rom. 15 : 5 en 6.

De groei ging ook na 1880 door, maar niet meer in die mate als daarvoor. Toen Ds. L. Lindeboom in 1883 Zaandam verliet om in Kampen als hoogleraar op te treden, liep het aantal steunaanvragen gestadig terug. Wel kwamen nog allerlei plaatsen uit de provincie ter sprake, maar de vaart was er uit.

Ook de toename van de gemeente ging in langzamer tempo. Er

voegden zich nog steeds personen bij de gemeente, maar het waren er niet meer tientallen per jaar.

Veel werd geklaagd over geesteloosheid en de kerkeraad had moeite met leden, die nalatig waren in het kerkbezoek en met jeugdigen, die ontrouw waren in het bijwonen van de catechisaties. Telkens moest opgetreden tegen mensen, wier levenswandel te wensen overliet. Was de toelating tot de kerk in de vorige jaren misschien te gemakkelijk gegaan?

Omdat de kennis van de leden gering was, werd tot tweemaal toe besloten om 's zondags in de tweede dienst achtereenvolgens de artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis te lezen in plaats van de Apostolische Belijdenis. Zelfs kregen zo ook de Vijf Artikelen tegen de Remonstranten een beurt.

Op 5 november 1885 werd besloten om „met het oog op de dorheid van vele leden der gemeente, de toenemende macht en arglistigheid des duivels, de grote behoefte der gemeente aan de werking van de Heilige Geest in haar midden, eens in de maand, 's zondagsavonds, een biduur te houden met de gemeente om, mocht het den Here behagen, bij vernieuwing te mogen delen in het heilgenot van des Heren ontfermingen”.

De kerkeraad, die in de jaren van Ds. J. van Anken geen wijziging onderging, bleef ook nu de eerste jaren ongewijzigd. Steeds werden de aftredenden herkozen. J. Schuurman en P. G. Versluys probeerden enkele malen wegens ouderdom of zwakke gezondheid zich aan de herkiesbaarstelling te onttrekken, maar met negatief resultaat. A. van Kooten vroeg eind 1885 of er geen bezwaar was hem opnieuw als diaken candidaat te stellen, aangezien hij 's zondags z'n melk moest afleveren. Deze kwestie heeft jaren lang de gemoederen beziggehouden en inderdaad werd per 1 januari 1886 A. van Kooten vervangen door G. van de Beek.

Ononderbroken was A. van Kooten vanaf 1859 diaken geweest. Hij was een bescheiden figuur en uit erkentelijkheid voor al z'n arbeid bood hem de kerkeraad een gratis zitplaats aan in het kerkgebouw, achter de kerkeraadbank.

Grote moeite gaf in deze jaren het kosterschap. Pellekaan vroeg in 1881 ontslag en werd opgevolgd door J. v. d. Oever. Deze ging na twee jaar al weer heen en na veel getob gelukte het Grondel er voor te krijgen. Maar ook die bleef niet lang en in april 1885 werd Clement benoemd, die werkzaam was bij van 't Sant.

De gemeente had het in de kerkdiensten steeds zonder orgel moeten stellen. In maart 1882 besloot de kerkeraad de gemeente rond te gaan en daarna over de aanschaffing van een orgel te beslissen. Staande de kerkeraadvergadering werd reeds voor f 200.— in geschreven. In de gemeente werd echter de vereiste sympathie niet gevonden en er kwam geen orgel.

In november 1886 kwam de kwestie weer aan de orde. J. Schuurman vroeg met het oog op z'n leeftijd ontheffing als voorlezer en voorzanger en een geschikte plaatsvervanger was er niet. Toch moest er iets gebeuren, want het zingen in de kerk liet veel te wensen over.

De jongelingsvereniging bracht uitkomst. Deze verzocht een orgel in de kerk te mogen plaatsen. Enkele kerkeraadsliden meenden, dat er wegens de geesteloosheid en de weinige ernst in de dienst des Heren meer reden was om te rouwklagen dan om orgels te plaatsen. Anderen wezen als gunstig verschijnsel op de ijver en de opofferingen van de jongelingsvereniging. Het orgel werd aanvaard. De jongelingsvereniging zou voor een organist zorgen en A. Colyn bleek bereid als voorzanger te fungeren.

In de tijd van Ds. W. J. de Haas vinden we in de notulen niets over de Doleantie. Wel werd in augustus 1884 de mogelijkheid besproken, dat spoedig aan de Vrije Universiteit studenten zouden klaar komen en zich dan bij de Afgescheiden kerken zoudenervoegen om beroepbaar te worden verklaard. In april 1885 stelde de kerkeraad aan de classis voor de Generale Synode te verzoeken zulke studenten dan eerst een jaar in Kampen te laten studeren.

Het Christelijk Gereformeerd Gymnasium in Kampen kreeg in deze jaren financiële steun van de kerkeraad. Toen in 1883 de curatoren van de Theologische School uitbreiding van het aantal onderwijskrachten noodzakelijk achtten, besloot men ter verkrijging van de nodige financiën in de gemeente te gaan werken. In 1889 werd de kerkeraad door het docenten-college in Kampen opgewekt eraan mee te werken, dat nieuwe studenten zich in de wettige weg zouden aanmelden en volgens de voorschriften, die dat college had vastgesteld.

Enige moeite gaven in deze jaren de huwelijksbevestigingen. Toen Ds. J. J. de Visser hier kwam, was het gewoonte, dat de huwelijken in de gewone godsdienst oefeningen 's zondags of in de week, werden bevestigd. Reeds tijdens het verblijf van deze predikant probeerde een enkel paartje een aparte huwelijksdienst te krijgen, maar dat lukte niet. Toen de drang naar speciale diensten voor de huwelijksbevestiging te sterk werd, viel in 1881 het besluit, dat ze in de avonduren gehouden zouden worden. Wie een middagdienst wenste, moest f 5.— aan de predikant betalen. Aan dit laatste besluit bleek na enkele jaren niet de hand te zijn gehouden. Het werd vernieuwd, waarbij de kerkeraad de f 5.— betaalde. In 1920 werd het besluit ingetrokken. Zeer tegen de zin van de kerkeraad vroegen meerderen van de velen, die gedwongen huwden, geen kerkelijke bevestiging aan.

In juli 1884 was er een schrijven van Prof. L. Lindeboom en anderen, waarin de kerkeraad werd uitgenodigd voor een vergadering van kerkeraadsliden en diakonieën op 21 augustus in Utrecht. Men wilde komen tot een christelijke verzorging van krankzinnigen, doofstommen en blinden. Van de vereniging, die in Utrecht werd opgericht, werd de kerkeraad lid voor f 25.— per jaar.

Nog steeds waren de afstanden in de gemeente groot. In 1882 werd een gezin, dat zich bij de gemeente wilde voegen, naar Halfweg verwezen. Het woonde daar dichterbij. Er was in deze jaren zelfs een lid, dat in Kudelstaart woonde. In 1882 kwam de eerste predikant in Hoofddorp en enkele gezinnen in deze plaats, die nog bij Haarlemmermeer-Oostzijde behoorden, gingen nu langzamerhand naar

Hoofddorp over. Zo kwam er enige orde op zaken, maar de grensregeling is jaren lang een netelig probleem gebleven, dat zelfs op de synode aanhangig is geweest.

Toen in 1884 de Afgescheiden gemeenten vijftig jaar bestonden, werd „verre van alle feestgedruis” in de dienst van zondag, 12 oktober de gemeente bepaald bij Gods grote genade, aan de kerk in ons vaderland bewezen en opgewekt tot ware verootmoediging voor 's Heren aangezicht.

Tijdens de vacature door het vertrek van Ds. W. J. **INZINKING.** de Haas, zouden de drie ouderlingen A. Colyn, W. van 't Sant en J. Schuurman om de beurt als preses fungeren en was Ds. P. Kapteyn van Amstelveen voor de derde maal consulent. Vijfmaal werd tevergeefs een beroep uitgebracht. Het eerste was op Ds. G. A. Gezelle Meerburg, destijds te Sappemeer. Na het vijfde bedankje werd hij voor de tweede maal beroepen en aanvaardde dit beroep. Op de tweetallen, die de kerkeraad aan de gemeente voorstelde, kwamen telkens dezelfde namen voor en dit verwekte in de gemeente nogal wat oppositie. Ook het tweede beroep op Ds. G. A. Gezelle Meerburg stuitte op enig verzet en de gevolgen daarvan deden zich later geducht gelden.

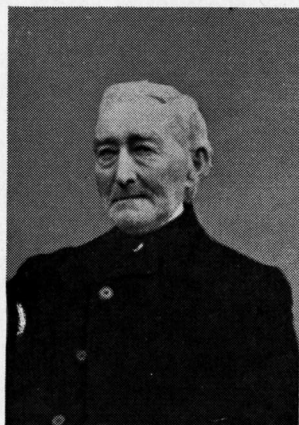
Op 27 mei 1888 werd deze predikant bevestigd door Ds. P. Kapteyn met een preek over 1 Thess. 5 : 12 en deed op dezelfde dag intrede met een preek over 2 Cor. 4 : 7. Reeds op 17 november 1889 nam hij, wegens vertrek naar Doesburg, afscheid met een preek over 2 Cor. 13 : 13 (laatste gedeelte).

Op 2 maart 1887 ontstond in Nieuw-Vennep een gemeente uit de Doleantie en op 16 maart 1888 kwamen er kerken tot openbaring in Badhoevedorp en Vijfhuizen. Het is typerend voor de situatie, dat deze, voor het kerkelijk leven toch zo belangrijke gebeurtenissen, de gemeente schijnbaar onberoerd lieten.

In de loop van 1888 vroeg eerst G. v. d. Beek en daarna P. Rus ontheffing als diaken. Op 1 januari 1889 kwamen H. van Dalen en H. van Wijk op de leeggekomen plaatsen. Midden 1889 bedankte W. van 't Sant als ouderling en werd vervangen door diaken P. G. Versluys, terwijl A. Borst in diens plaats diaken werd.

Toen in mei 1889 een groep van 8 personen belijdenis wilde doen, was de kennis van meerderen heel gering. Ter verontschuldiging werd aangevoerd, dat deze mensen niet konden lezen.

Na het vertrek van Ds. G. A. Gezelle Meerburg werd Ds. P. Kapteyn voor de vierde maal consulent. Een beroep werd uitgebracht op Ds. W. S. Veltman van Spijk (Gr.), maar deze bedankte. Nog tweemaal werd tevergeefs beroepen. Op zondag, 6 april 1890 werd in een gemeentevergadering met algemene stemmen besloten tot

A. Colyn.

een tweede beroep op Ds. W. S. Veltman. Op 1 juni 1890 werd deze bevestigd door Ds. P. Kapteyn met een preek over 1 Cor. 16 : 18 (laatste gedeelte). De intrede-preek ging over Hand. 8 : 35. Hij bleef hier tot aan z'n emeritaat, dat hem met ingang van 1 juli 1910 werd verleend.

De verhuizing van Spijk naar de Haarlemmermeer was een heel karwei. Er werd een schipper gevonden, die voor f 130.— de inboedel tot Aalsmeer wilde brengen.

De naam van Ds. W. S. Veltman wordt **Ds. W. S. VELTMAN.** door de ouderen nog steeds met eerbied genoemd. Een groot geschilderd portret van hem prijkt in de kerkeraadskamer.

Ds. W. S. Veltman was een patriarchale verschijning. In z'n optreden was alle gemaaktheid hem vreemd. Hij was een man van rotsvast geloof, levende hoop en vurige liefde. Hij was een mens van veel gebed. Treffende voorbeelden van gebedsverhoring worden nog steeds door de ouderen verhaald.

Ds. W. S. Veltman werd op 30 juli 1845 geboren in een gezin, dat bij de Afgescheiden Kerk behoorde. Hij had de Here lief vanaf z'n jonge jaren en kwam daar ook steeds open en onbevreesd voor uit.

Z'n wens om predikant of zendeling te worden scheen aanvankelijk niet in vervulling te zullen gaan. Hij werd bakkersleerling, maar 't werk was te zwaar voor hem en hij werd ziek. Na z'n herstel ging hij voor de studie naar Kampen en werd daar in 1868 beroepbaar verklaard.

Zwartsluis was de eerste gemeente. Hij trouwde vóór hij de pastorie introk met Geesje Vlieg. Ze was een vrouw van stille vroomheid, zacht en vriendelijk, maar zwak van gestel. Ze stierf op 1 mei 1896. In 1901 huwde Ds. W. S. Veltman met Jetske Amelander, een vrouw, die niet minder dan Ds. W. S. Veltman, om haar persoon en godsvrucht, nog steeds door die haar gekend hebben, met liefde wordt genoemd.

Uit het eerste huwelijk werden negen kinderen geboren, van wie er vier jong zijn gestorven. Het leven was financieel vaak moeilijk. Zo werd eens in Zwartsluis in 14 maanden f 365.— tractement ontvangen. In 1870 kwam Ds. W. S. Veltman in Mussel en doordat hij daar behalve predikant, ook landbouwer en turfgraver was, kon hij rondkomen.

Via Blija en Spijk kwam Ds. W. S. Veltman naar de Haarlemmermeer. Hij voelde zich in Noord-Holland volkomen thuis en werkte met vreugde. Een grote steun was hij voor de jongelingsverenigingen in de provincie. Jarenlang was hij voorzitter van de Noordhollandse afdeling. Hij verzorgde mee „De Noordhollandse Kerkbode”. Voor

alles ging hem echter het werk in de gemeente en het viel hem zwaar, toen in 1910 z'n gebroken lichaamskracht hem ertoe dwong met emeritaat te gaan.

Ook daarna bleef hij wonen „in 't midden van z'n volk". Twaalf jaar genoot hij met z'n vrouw van de rust en het was een feest voor hem zo nu en dan nog eens voor de gemeente op te treden. In juli 1922 deed hij dat voor het laatst en hij was zich dat bewust. Het was z'n afscheid van de gemeente. Op maandag, 23 september 1922 stierf hij. De kerkeraad droeg z'n stoffelijk overschot naar de begraafplaats in Hoofddorp en door de gemeente werd op het graf een steen geplaatst.

We zouden de periode van Ds. W. S. Veltman kunnen **HERSTEL.** typeren als die van het langzame herstel. De moeilijkheden, die ontstaan waren, werkten nog lang na en nog in 1898 besloot de kerkeraad met het oog op de geschillen, een bidstond te houden in plaats van de voorbereiding.

De kerkvisitatoren tekenden in 1894 in het notulenboek aan, dat alles in goede orde was bevonden, maar dat naar een milder beveling des Geestes biddend werd uitgezien. Op zondag, 14 oktober 1894 werd een bidstond gehouden, „daar de behoefte aan een meer openbaar worden van het werk des Heiligen Geestes tot vernieuwing des harten en voortgang in de weg des geloofs en der heiligmaking steeds werd gevoeld". In 1894 en 1895 blijken deze bidstonden, ook op avonden in de week, min of meer regelmatig te zijn gehouden.

De Here verhoorde dat bidden en na 1900 werden de moeilijkheden minder. Het Heilig Avondmaal behoefde niet meer te worden uitgesteld en er werden geen bijzondere gebedsdiensten meer belegd. Speciaal ook de samenstelling van de kerkeraad gaf geen grote zwaarigheden meer.

We zagen reeds, dat het afleveren van melk op zondag een bezwaar werd geacht voor het bekleden van een ambt in de kerk. In 1895 werd besloten, dat een ambtsdrager slechts twee jaar zitting zou hebben en in 1896 kwam daarbij, dat men na twee jaar verplicht was af te treden. Dat stelde aan een gemeente, die in 1900 in totaal nog slechts 469 leden telde, te zware eisen. Er werd tot overmaat van ramp in deze tijd ook nog besloten het aantal ouderlingen en diakenen van 3 op 4 te brengen en deze besluiten, gevoegd bij de reeds bestaande geschillen, plaatsten voor onoverkomelijke bezwaren.

Herhaaldelijk moest de kerkeraad kandidaten wegens ingebrachte bezwaren laten vallen. Dan weer bedankten gekozenen en soms bleven vacatures na herhaalde stemmingen maar weer onvervuld. Men raakte dermate in de knoop, dat in oktober 1898 de mannelijke leden werden opgeroepen voor een vergadering en in deze vergadering werd met grote meerderheid tegen de verplichte aftreding gestemd.

J. Schuurman, die reeds vanaf 1864 zitting had in de kerkeraad, wenste eind 1891 met het oog op z'n leeftijd af te treden. Hij werd benoemd tot oud-ouderling en bleef daardoor tot eind 1894, prac-

tisch als vierde ouderling zitten. J. v. d. Bogaard werd in zijn plaats gekozen. In de loop van 1891 was een diaken afgetreden en K. Schuurman kwam in diens plaats. Een jaar later werd H. Groenenberg als vierde diaken bevestigd.

Aan het einde van 1893 meende P. G. Versluys zich niet langer beschikbaar te kunnen stellen, terwijl A. Borst naar Hoofddorp ging en K. Schuurman niet herkiesbaar wenste te zijn. G. de Ruitter werd ouderling en J. van Andel en A. Rombout namen plaats in de diakenenbank.

Het volgend jaar wensten J. v. d. Bogaard en J. Schuurman heen te gaan en in hun plaats kwamen G. v. d. Beek en H. van Wyk. Deze wisselingen waren nog maar een voorspel van wat de volgende jaren te zien gaven. Het is niet doenlijk ze allen te vermelden.

P. G. Versluys kwam nog eens tot eind 1898 terug en in mei 1901 overleed ouderling H. van Wyk. Begin 1902 werd een rooster voor de aftreding gemaakt en dan vinden we alle namen nog eens bij elkaar. J. van Andel, A. Colyn, A. Rombout en J. Schuurman blijken ouderlingen te zijn, terwijl K. Roodenburg, A. Lanser, P. van Wyk en C. van Wyk als diakenen fungeren.

Door verhuizing en dergelijke traden in de volgende jaren A. Lanser, J. Schuurman en A. Rombout af. De diakenen C. van Wyk en K. Roodenburg werden ouderling, terwijl P. Biesheuvel, E. J. den Daas en C. A. van den Heuvel er als diakenen bijkwamen.

Alleen A. Colyn maakte dus heel de tijd van Ds. W. S. Veltman als ambtsdrager mee, maar de verplichte aftreding bracht zelfs hem nog even buiten het ambt.

De Doleantie had geen invloed in Haarlemmermeer-Oost-**1892.** zijde, maar wel kreeg de gemeente te maken met de pogingen tot vereniging van de kerken uit de Doleantie met die van de Afscheiding. De voorstellen dienaangaande vonden enkele malen in de kerkeraad milde bespreking en toen de vereniging in 1892 tot stand kwam, stemde de kerkeraad daar van harte mee in. Deze vereniging had al dadelijk voor de gemeente enkele gevolgen. Het notulenboek vermeldt: „ingevolge het besluit van de Chr. Geref. Kerk, nader voor zoveel nodig, bevestigd door de Generale Synode, gehouden op 17 juni 1892 te Amsterdam, zal nu voortaan deze kerk de naam voeren van de Gereformeerde Kerk te Haarlemmermeer-Oostzijde". En verder: „De gemeente Haarlemmermeer-Oostzijde, vroeger behorende tot de classis Amsterdam, is met de vereniging der Chr. Geref. en Nederduits Geref. Kerken (17 juni 1892) overgegaan tot de classis Haarlem".

Er waren echter meer gevolgen. Haarlemmermeer-Oostzijde kwam nu met de kerken van Sloterweg (thans: Badhoevedorp) en Vijfhuizen in eenzelfde kerkverband. Er kwamen mensen naar de kerk in Oostzijde, die heel wat gemakkelijker, met name naar de kerk aan de Sloterweg konden gaan. Een soortgelijke situatie dus als in 1869, toen de kerken van Oostzijde en van Hoofddorp in eenzelfde kerkverband kwamen.

Uit de aard der zaak kwam de noodzaak van een grensregeling naar voren en de regeling verliep allerminst vlot. Heel wat ver-

gaderingen werden gehouden, maar tenslotte kwam men toch tot overeenstemming en vooral in 1908 werden veel leden overgeschreven naar de kerk aan de Sloterweg.

Na de vereniging van 1892 was er telkens heel wat te doen over de zogenaamde dubbele opleiding voor predikanten (Kampen en Amsterdam). Er kwamen ook dogmatische verschillen in de verenigde kerken naar voren en verder was er de kwestie van een eventuele wijziging van artikel 36 der Nederlandse Geloofsbelijdenis. In dit verband is de synode van Utrecht in 1905 van grote betekenis geweest. Zo nu en dan werd er aan het einde van de kerkeraadvergaderingen samen gesproken over leerstellige onderwerpen. Diverse officiële voorstellen en stukken kwamen ook op de kerkeraadstafel, maar de gemoederen werden er niet fel door bewogen.

Al spoedig werden kandidaten van de Vrije Universiteit uitgenodigd om in de diensten voor te gaan en onder hen was A. Kuyper Jr. In de tijd van Ds. W. S. Veltman preekte hier ook reeds Prof. Dr. H. H. Kuyper.

Toen de kerk van Haarlemmermeer-Oostzijde bij de **AALSMEER.** classis Haarlem werd ingedeeld, bleek het gebied van Aalsmeer bij de classis Amsterdam te zijn gebleven. In 1893 werd de fout hersteld en kwam Aalsmeer weer onder Haarlemmermeer-Oostzijde en daarmee bij de classis Haarlem. Bepaald werd, dat de kwestie bij de instituering van een kerk in Aalsmeer opnieuw zou worden bezien.

In 1894 was er sprake van een vereniging van Gereformeerden in Aalsmeer en kwam daarvoor een zekere van Leeuwen spreken, maar veel moeite gaf dit schijnbaar niet.

In augustus 1902 verzocht de heer Deddens namens een paar leden „pogingen te doen om in het naburige dorp Aalsmeer, waar enige leden der gemeente woonachtig zijn, een lokaal te verkrijgen en van tijd tot tijd predikanten uit te nodigen om daar de predikdienst waar te nemen”.

De kerkeraad prees de ijver der broeders, maar had van diensten in Aalsmeer voorsnog geen hoge verwachtingen en maande tot voorzichtigheid. Wel werd in december 1903 J. Pik van Aalsmeer tot diaken gekozen, maar deze bedankte.

Toen de kerkeraad op 4 januari 1906 vergaderde, waren er twee brieven van leden der gemeente, die in Aalsmeer woonden. Men wilde in Aalsmeer tot kerkinstituering komen. De kerkeraad wees Ds. W. S. Veltman aan om desgewenst de broeders van advies te dienen. Op 30 september 1906 werd de Gereformeerde kerk van Aalsmeer gesticht. Haarlemmermeer-Oostzijde ontving een hartelijk schrijven van dank voor de grote broederlijke gemeenschap. In totaal zag Oostzijde 60 leden uit haar midden vertrekken.

In de tijd van Ds. W. J. de Haas werden **KERK EN DIAKONIE.** herhaaldelijk aandelen van f 100.— aan de kerk geschonken en daardoor daalde de schuldenlast van de kerk aanzienlijk. De financiën van de kerk

liepen goed in die jaren, al ging de jaarrekening in de regel de f 2000.— niet te boven.

De diakonie had in deze periode meer moeite. Herhaaldelijk waren extra collecten nodig en eens zelfs een rondgang langs de leden. De jaarrekening beliep f 400.— tot f 600.—.

Over 1891 had de kerk met een tekort te tobben. Er werd een vergadering uitgeschreven om te komen tot een verhoging van de vrijwillige bijdragen. Het resultaat bleef niet uit, want de schuldaflossing, die dreigde te stagneren, kon weer stevig doorgaan.

Nog steeds was het gewoonte om op de tweede Kerstdag de zitplaatsen in de kerk te verhuren. Reeds in 1881 was de vraag gesteld, of er daarin wel voordeel zat en of het wel overeenkomstig Gods Woord was. Pas in december 1896 kwam er verandering. De zitplaatsen zouden verhuurd worden, niet slechts voor een jaar, maar geheel doorlopend en dan tegen een vastgesteld bedrag per plaats en per jaar, met recht van opzegging, zowel door huurder als kerkeraad. Op 26 december 1901 werden de zitplaatsen nog eens verhuurd, maar de beslissingen van 1896 werden daarbij gehandhaafd.

In verband met het groeiend aantal aanvragen om steun door allerlei instanties werd in 1895 de collecte ingesteld voor verschillende christelijke doeleinden.

In september 1897 werd het voorstel gedaan om gedurende de wintermaanden in de kerk een kachel te plaatsen. De meerderheid was er echter niet voor en in de tijd van Ds. W. S. Veltman kwam de zaak zelfs niet meer ter sprake.

In 1904 werd een collecte gehouden voor betere verlichting in de kerk, maar de aankoop van nieuwe lampen bezorgde heel wat moeite. Dat het financieel goed ging, kan ook hieruit blijken, dat in 1906 een verzekering tegen brandschade werd gesloten. Kerk en pastorie werden verzekerd voor f 5000.—, de inboedel voor f 2500.— en de kosterwoning voor f 1000.—.

Het jaar 1909 gaf nieuwe zorgen door het toenemend aantal fietsen. Men was genoodzaakt een fietsenbergplaats te maken. Als we bedenken, dat in 1909 ook een nieuwe school werd gebouwd, kunnen we de offervaardigheid alleen maar bewonderen.

Herhaalde malen was de kwestie van de verzorging van emeritipredikanten aan de orde. Toen Ds. W. S. Veltman heenging, bleek dat de classis slechts voor ongeveer de helft in het benodigde bedrag tegemoetkwam. De gemeente, hierover samengeroepen, betoonde weer grote offervaardigheid en de jaarlijkse bijdragen gingen stukken omhoog.

In de jaren van Ds. W. S. Veltman werden de diakonale conferenties regelmatig door een diaken bezocht. Enkele strenge winters gaven grote zorgen in vele gezinnen en daardoor zware problemen aan de diakonie. Ononderbroken was er ook de kwestie van de schoolgelden voor de mindervermogenen.

De kerk, die in de goede jaren van de diakonie, gelden van haar had geleend, betaalde deze terug. Jaren achtereen moest een extra collecte langs de huizen der leden uitkomst brengen.

In 1884 was er sprake van de oprichting van een wees- en oude-

mannen- en vrouwenhuis. Het Burgerlijk Armbestuur zou de zaak in handen hebben. De diakonie weigerde medewerking, omdat de armen der gemeente in geen geval ten laste van het Burgerlijk Armbestuur gebracht mochten worden.

Dr. L. Praamsma vertelt in „Het dwaze Gods”, dat er **ZENDING.** reeds in 1861 een reglement was ter bevordering der zendingszaak. Bepaald was daarin o.m. dat de zendingen zoveel mogelijk door handenarbeid in hun onderhoud moesten voorzien.

In Oostzijde werd voor de zending elk jaar de Pinkstercollecte gehouden en in 1882 werd besloten de verspreiding van het maandelijks uitkomend zendingstractaatje te bevorderen.

Sedert 1893 maakte Ds. W. Breukelaar, een bekend zendingsman in de latere jaren, deel uit van de classis Haarlem. In 1900 werden er pogingen gedaan om vanwege de classes Alkmaar en Haarlem een predikant naar Java te zenden. De classis vroeg, wat de gemeenten daarvoor zouden kunnen doen.

Oostzijde besloot, dat Ds. W. S. Veltman een zendingspreek zou houden en dat een zendingsvereniging zou worden opgericht. Men was bereid, indien een predikant werd uitgezonden, behalve de Pinkstercollecte, jaarlijks nog f 25.— te geven.

Op 10 oktober 1900 kwam de classis Haarlem in een voortgezette vergadering bijeen voor de zendingszaken. Volgens de notulen, doopten de bladen die datum als „de zendingsdag”.

In de tijd van Ds. H. Hummelen kwam het zendingswerk telkens ter sprake. Dat waren de dagen, toen Ds. H. A. van Andel werd beroepen voor de arbeid op het nieuwe terrein Solo. De kerkeraad was vertegenwoordigd, toen deze predikant te Amsterdam intrede deed.

Nog maar nauwelijks was Ds. W. S. Veltman in de **PERSONALIA.** gemeente, toen koster Clement stierf. Hij had vijf jaar de kerk gediend en werd zeer gewaardeerd. Z'n vrouw nam, na de dood van haar man, met hulp van haar oudste zoon, de functie waar. In de loop van 1909 overleed ze en G. Mulder uit Zaandam, die naar de vacante functie had gesolliciteerd, werd benoemd.

Op 15 oktober 1893 herdacht Ds. W. S. Veltman z'n 25-jarige Evangeliebediening met een preek over 1 Tim. 1 : 15a en op 31 oktober van dat jaar verenigden de kerkeraadsliden zich met hun echtgenoten in de woning van de predikant, teneinde gemeenschappelijk de 25-jarige echtvereniging van de pastorie-bewoners te herdenken. Op zondag, 11 oktober 1908 werd het 40-jarig ambtsjubileum van Ds. W. S. Veltman herdacht. 's Morgens preekte een zoon van Ds. W. S. Veltman, Ds. S. Veltman van Niawier (Fr.), naar aanleiding van 2 Tim. 4 : 2 en 's middags preekte Ds. W. S. Veltman zelf over 2 Cor. 12 : 9. In beide diensten werden toespraken gehouden.

Maandag, 12 oktober kwam de gemeente 's avonds bijeen onder leiding van diaken C. van Wijk Hzn. A. Colyn was de eerste spreker en na hem kwamen vier predikanten. Er werden cadeaux overhan-

digd en er was gelegenheid tot persoonlijk gelukwensen. Het geheel werd besloten met een dankwoord van Ds. W. S. Veltman.

Het valt op, dat het sterven van Mevrouw G. Veltman-Vlieg en het tweede huwelijk van Ds. W. S. Veltman geen vermelding vinden. Dat geldt eveneens van het 50-jarig bestaan van de gemeente en van de feesten bij gelegenheid van het feit, dat de polder vijftig jaar was drooggemalen.

Wel lezen we, dat op 3 september 1905 met een rede over Psalm 150 door Ds. W. S. Veltman een nieuw kerkorgel in gebruik werd genomen. Het oude, dat al lang niet meer voldeed, werd verkocht en het nieuwe, dat uit vrijwillige gaven werd betaald, kreeg een plaats op de daartoe vergrote en versterkte gaanderij.

Dat oude orgel was een geschenk van de jongelingsvereniging geweest. Deze vereniging kon het in de laatste jaren van Ds. W. S. Veltman niet bolwerken. In maart 1909 moest wegens gebrek aan belangstelling tot opheffing worden besloten. In augustus 1910 meldde de vereniging zich weer. De kerkeraad werd om steun gevraagd bij het leiden van de vergaderingen tijdens de vacature en de kerkeraadsliden zouden om beurten op de vergaderingen aanwezig zijn.

In maart 1898 benoemde de kerkeraad een commissie om contribuanten te winnen voor de Theologische School. Deze commissie werd gevormd door D. Deddens, H. Groenberg en C. van Wyk. In juni 1901 kregen we de functie van correspondent voor de School. A. Rombout was de eerste, die daarmee de in 1898 ingestelde commissie verving.

Toen Ds. W. S. Veltman met emeritaat ging, **Ds. H. HUMMELEN.** werd het beroepingswerk met voortvarendheid ter hand genomen. Op zondag, 8 mei 1910 preekte candidaat H. Hummelen van 't Zandt (Gr.). Reeds de volgende zondag werd met algemene stemmen tot een beroep op hem besloten en vóór de maand om was, kwam er bericht, dat het beroep was aanvaard.

Op 16 oktober 1910 had de bevestiging en intrede plaats. De vader van de nieuwe predikant, Ds. L. R. Hummelen van 't Zandt, trad op als bevestiger en preekte daarbij over Mal. 2 : 7. Aan de handoplegging werd deelgenomen door Ds. W. S. Veltman. In een overvol kerkgebouw verbond Ds. H. Hummelen zich 's avonds aan de gemeente met een preek over Ef. 6 : 19.

Met jeugdig idealisme gaf Ds. H. Hummelen zich aan de gemeente en er werd door hem veel en goed werk verricht. Hij wist zich door God geroepen en z'n arbeid kenmerkte zich door voorbeeldige trouw. Hij verkreeg zich daardoor een grote plaats in de gemeente en nog wordt met veel waardering over hem gesproken.

In deze jaren werden A. Colyn en Joh. van Andel „oud-ouderling”. De diakenen E. J. den Daas en C. A. v. d. Heuvel namen de leeggekomen plaatsen in en in de diakenenbank kregen de broeders C. Kooy en P. Ouwkerk een plaats. Beiden werden ouderling, toen de verplichte aftreding voor de ambtsdragers werd ingevoerd en K. Knibbe en B. Mulder werden diakenen. K. Roodenburg was

tevens penningmeester van de kerk en als scriba fungeerde C. van Wyk. Een groot verlies was het overlijden van A. Colyn in december 1913, in de ouderdom van bijna 81 jaar. Meer dan veertig jaar diende hij de gemeente met z'n vele, uitnemende gaven. Het was z'n lust om z'n Heiland te dienen in het troosten van de zieken, het sterken van de stervenden, het terecht wijzen van de afdwalenden en het leren van de eenvoudigen.

In februari 1913 kwam de bouw van een nieuwe pastorie ter sprake. De bestaande pastorie zou kosterwoning worden en de paardenstal zou met de oude kosterwoning worden vergroot.

De gemeente betoonde grote offervaardigheid en nog in datzelfde jaar kwam de bouw tot stand. De totale kosten gingen de f 8000.— niet te boven.

De koster, die de oude pastorie als woning kreeg, heeft in de nieuwe behuizing niet lang gewoond. G. Mulder vroeg eind 1914 ontslag en werd opgevolgd door J. Snyders.

Duidelijk deden zich de oorlogsomstandigheden bemerkten. We noemen collecten voor de Belgische vluchtelingen en bemoeiingen met de geestelijke verzorging van de militairen. Aan het militair tehuis in Aalsmeer werd meermaalen in verschillende vorm hulp verleend.

Ds. W. S. Veltman legt de eerste steen van de nieuwe pastorie.

In 1911 werd besloten, dat voortaan het Heilig Avondmaal in de beide diensten zou worden gevierd. In datzelfde jaar werd de ledenvergadering ingesteld en daarin zou de verkiezing van

ambtsdragers plaats hebben. Op 14 oktober 1913 werd in aanwezigheid van 17 personen van kerkeraadswegen een vereniging opgericht voor de zending en de evangelisatie. Deze vereniging werd de voorloper van de latere zendings- en evangelisatiecommissies.

In 1915 viel het besluit, dat met de belijdeniscatechisanten voortaan niet meer in de volle vergadering van de kerkeraad zou worden samengesproken, maar dat dat door een paar ouderlingen bij de catechisanten aan huis zou gebeuren. Het nazien van de boeken der penningmeesters zou ook niet meer in de kerkeraadvergadering plaats hebben en zou door enkele broeders ten huize van die penningmeesters gebeuren.

Op 27 februari 1916 nam Ds. H. Hummelen afscheid wegens vertrek naar Breda. Hij preekte daarbij over 1 Petrus 5 : 10 en 11. Ds. E. Schouten van Hoofddorp werd consulent.

Niet lang heeft Ds. E. Schouten als consulent behoeven te fungeren. Reeds op 14 mei 1916 deed Ds. J. A. Tazelaar van Lutjegast intrede met een preek over Jesaja 52 : 7. Hij was tevoren bevestigd door z'n vader, Ds. J. P. Tazelaar van Weesp, met een preek over Hebr. 13 : 7.

Ds. J. A. Tazelaar, geboren op 23 december 1888, was op 28 september 1913 in Lutjegast predikant geworden. Hij ontving in Haarlemmermeer-Oostzijde een groot aantal beroepen en nam op 7 augustus 1920, met een preek over Hebr. 13 : 8 afscheid wegens vertrek naar Rotterdam. Met ingang van 1 oktober 1953 werd hem door deze gemeente emeritaat verleend en nog steeds is Ds. J. A. Tazelaar temidden van deze gemeente woonachtig. Sterke aandacht kreeg in deze periode de evangelisatie-arbeid. De onopzettelijke evangelisatie had hier in vroeger jaren altijd een grote plaats ingenomen. Nu kwam krachtig het georganiseerde werk naar voren.

Het Geref. Evangelisatie-congres, dat in 1916 in Rotterdam werd gehouden, werd door twee ouderlingen van de gemeente bijgewoond. Op voorstel van Haarlemmermeer-Oostzijde besloot de classis Haarlem, dat elk jaar een rapport over het evangelisatie-werk in de classis aan haar moest worden uitgebracht. Er werden zondagsscholen opgericht aan de Bennebroekerweg en aan de Kruisweg. Aan de Bennebroekerweg kwam bovendien al spoedig een vervolklas en een cursus werd begonnen voor de opleiding van personeel. Aan de Kruisweg werd verder een meisjesvereniging begonnen met een evangeliserend karakter. Maandelijks werden 350 exemplaren van „De Kandelaar” verspreid. Al dit werk bloeide en had grote belangstelling. De namen van J. Millenaar,

M. Meijer en Rika Hartman, die het eerste personeel van de zondagsschool vormden, zijn er onafscheidelijk aan verbonden.

Niet minder ontwikkelde zich in deze periode het jeugdwerk. In 1918 werd een knapenvereniging opgericht en in 1920 ontstond de oudersvereniging. In het najaar van 1917 vergaderde een meisjesvereniging in de consistorie. Ernstig werd de benoeming van een jeugdouderling overwogen, maar daarvan werd afgezien.

De gemeente groeide in deze jaren gestadig. Telkens tobde de kerkeraad met een tekort aan zitplaatsen in het kerkgebouw. De gedachte aan nieuwbouw kwam, hoewel nog zwak, naar voren. De poging om alvast grond voor een nieuwe kerk aan te kopen, mislukte echter.

Het groeiende zendingswerk stelde voortdurend hogere financiële eisen. Daarbij kwam, dat in en na de oorlog alle prijzen aanzienlijk stegen en de kerkeraad soms meerdere malen per jaar de salarissen moest verhogen. Er waren daardoor tekorten van f 1000.— tot f 1600.— en de kerkeraad vroeg om een verhoging van de vrijwillige bijdragen met 25%. De ledenvergadering sprak zich uit voor 30% en die kwam er ook.

In de oorlogsjaren werden enkele bidstonden gehouden voor de nood der tijden en in november 1918 een dankdienst voor de beëindiging van het oorlogsgeweld.

In deze jaren kwam er voor het eerst een wijkverdeling voor de ouderlingen. Na de wet en de geloofsbelijdenis zou een psalmvers worden gezongen. De bruidsparen zouden voortaan bij de huwelijksbevestiging een bijbel aangeboden krijgen. De behandeling van de catechismus in de morgendienst voldeed niet en de aanleg van een kerktelefoon bleek te kostbaar. Naar aanleiding van een classis-verslag kwam zelfs de wenselijkheid ter sprake om de liturgische formulieren te herzien.

Onder de kerkeraadsliden en kandidaat-ambtsdragers vinden we vele bekende namen. Behalve die reeds eerder ter sprake kwamen, komen we tegen: A. Groenberg, M. van Wyk, Joh. Colyn, A. J. Branderhorst, W. D. v. d. Vlugt, C. de Graaff, L. Stieva en C. Boer. De bevestiging van ambtsdragers werd verschoven van de Nieuwjaarsdag naar de laatste zondag van het jaar.

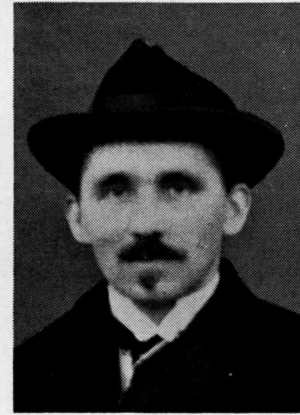
Na het vertrek van Ds. J. A. Tazelaar werd Ds. N. Diemer van Vijfhuizen consulent. Driemaal werd tevergeefs beroepen. Tenslotte aanvaardde Ds. W. E. van Duin van Bleiswijk het op hem uitgebrachte beroep.

Op 19 maart 1922 deed deze predikant in-trede met een preek over Joh. 15 : 8. Hij was tevoren bevestigd door de consulent,

Ds. N. Diemer van Vijfhuizen.

Ds. W. E. van Duin was geboren op 11 oktober 1883 en werd op 4 juli 1909 predikant te Ouddorp. Hij ging vandaar naar Bolnes en kwam op 24 december 1916 in Bleiswijk.

Tijdens het verblijf van deze predikant in Haarlemmermeer-Oost-

zijde was er in de Gereformeerde Kerken het conflict met Dr. J. G. Geelkerken van Amsterdam-Zuid. Ds. W. E. van Duin koos de zijde van deze predikant en moest op 7 december 1926 worden afgezet. Het jaar 1926 was daardoor in het bestaan van de kerk van Haarlemmermeer-Oostzijde een jaar van grote bewogenheid.

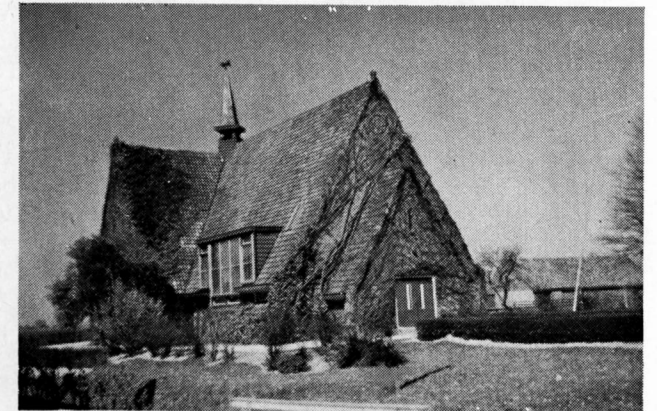
Des te pijnlijker treft dit, daar juist in dit jaar ook een nieuwe kerk in gebruik mocht worden genomen, voor welks bouw Ds. W. E. van Duin z'n beste krachten had ingezet.

Reeds in juni 1922 werd in de kerkeraad het voorstel gedaan om tot nieuwbouw over te gaan.

Als gevolg daarvan werd in de loop van dat jaar, na een gemeentevergadering, een bouwfonds gesticht. Regelmatig werden daarop voor dit bouwfonds collecten gehouden en ijverig werden giften ingezameld.

Slechts drie jaar later, in 1925, werd een bouwcommissie benoemd. Deze kreeg opdracht om de bouw van een nieuwe kerk te verwelken. A. Groenberg werd voorzitter, terwijl K. Knibbe als penningmeester fungeerde. De benodigde grond werd geschonken door A. van 't Sant en aan collecten, giften en toezeggingen was inmiddels een bedrag bijeen van f 20.000.—. De kerkeraad bepaalde, dat de totale kosten de f 30.000.— niet mochten overschrijden. Door enkele bijkomende kosten bleek bij het opmaken van de eindrekening, de bouwprijs de f 35.000.— te zijn genaderd.

Nadat op 20 april 1926 door de heer P. Colyn, burgemeester van Boskoop, de eerste steen was gelegd, had op 25 oktober van dat jaar de plechtige ingebruikneming plaats.

De kerk van nu.

Bij deze gelegenheid was het kerkgebouw „tot in alle hoeken en paden” bezet. Ouderling J. Colyn opende het bijeenzijn en gaf daarna het woord aan Ds. J. D. Wielinga van Hoofddorp. Deze sprak over „de tempelbouw van het oude Verbond, zoals die in het boek der

Koningen werd beschreven". Het woord werd verder gevoerd door Zijne Excellentie Dr. H. Colyn, Mr. A. Slob, burgemeester van de Haarlemmermeer, Ds. E. A. Groenewegen van Halfweg, namens de classis Haarlem, P. Colyn, burgemeester van Boskoop en de architect A. Ingwersen. Meerderen zagen terwille van de tijd van het woord af.

De emeritus-predikant van de gemeente, Ds. W. S. Veltman, die in het midden van z'n volk was blijven wonen, heeft de vreugde en de smart van deze periode niet meer meegemaakt. Hij overleed in 1922, diep betreurd door de gemeente, die zo sterk met hem verbonden was.

De notulen van deze tijd vermelden voorstellen om een Commissie van Beheer in het leven te roepen en om een kerkbode op te richten voor de Haarlemmermeer. De tijd was er echter nog niet rijp voor en het gelukte niet voor deze voorstellen in de kerkeraad een meerderheid te vinden.

Van de ambtsdragers vermeldde we, dat behalve de reeds eerder genoemden, nu ook een plaats kregen J. Knibbe, H. de Graaf, A. Grosscurt en R. den Daas. Aparte vermelding verdient het feit, dat op zondag, 3 januari 1926 K. Filius voor het eerst als diaken werd bevestigd. Na enkele jaren verhuisde deze naar de ouderlingenbank en nog steeds dient hij Christus' kerk in Haarlemmermeer-Oostzijde als ouderling, met grote liefde en overgave.

De kosteres, Mej. Sniijders, ging als zodanig in deze jaren heen en werd vervangen door de familie Stieva.

De vacature, die ontstond door de afzetting van Ds. W. E. van Duin, duurde niet lang. Het beroep, dat in maart 1927 werd uitgebracht op kandidaat B. A. Bos van Uithuizen, werd aangenomen en reeds op 29 mei 1927 werd hij door z'n vader, Ds. C. J. Bos van Uithuizen, bevestigd.

Ds. B. A. Bos werd geboren op 3 februari 1901 en nam op 15 juni 1930 afscheid van Haarlemmermeer-Oostzijde wegens vertrek naar Assen. Vandaar vertrok hij naar Voorburg en momenteel is Ds. B. A. Bos legerpredikant in vaste dienst.

De moeilijkheden van de vorige jaren werkten in deze periode nog sterk na en ze hebben op het verblijf van Ds. B. A. Bos veelszins een stempel gezet. Toch waren er ook verheugende dingen. Het evangelisatiewerk had behoefte aan vergaderruimte en besloten werd aan de Kruisweg een gebouwtje te plaatsen. De familie 't Hooft stelde welwillend de nodige grond beschikbaar en op 10 juli 1928 kon in een min of meer feestelijke bijeenkomst het gebouw „Samuël" in gebruik worden genomen. Ds. B. A. Bos hield een evangelisatierede en namens de kerkeraad werd het woord gevoerd door J. Knibbe.

Bij de bouw werden zoveel mogelijk materialen gebruikt van de oude kerk en volgens besluit van de kerkeraad mocht voor het werk in totaal niet meer dan f 4500.— worden besteed.

Het ledental van de gemeente nam gestadig toe en bedroeg op 1 januari 1930 aan belijdende en doopleden 739. Door de nieuwe kerk en „Samuël" was er aan de behartiging van de stoffelijke belangen van de gemeente ook heel wat werk. Een voorstel om te komen tot een Commissie van Beheer, zoals dat in 1929 werd gedaan, was dus alleszins begrijpelijk.

Zelfs vanuit de ledenvergadering in dat jaar werd er op aangedrongen.

De kerkeraad besloot eens in andere plaatsen te informeren naar het werken van dergelijke commissies en verder kwam het niet. Het omvangrijke werk, aan de financiën en het onderhoud van de gebouwen verbonden, bleef bij de kerkeraad.

Wel werd in het begin van 1930 besloten de kerkeraad in „breed" en „smal" te splitsen. Er werd in een reglement bepaald wat door de ouderlingen en diakenen afzonderlijk zou worden behandeld en wat gezamenlijk diende te gebeuren en dat was in elk geval een winstpunt.

Wat de jeugd betreft, waren er nog al eens klachten over de catechisaties en ging de knapenvereniging sterk achteruit. De jongelingsvereniging had evenwel op een gegeven moment meer dan 50 leden en ging tot splitsing over.

In april 1927 vroeg C. A. v. d. Heuvel ontheffing als ouderling wegens vertrek uit de gemeente. Gedurende 19 jaar had hij min of meer regelmatig deel uitgemaakt van de kerkeraad en het werd, wel speciaal door wat in de voorafgaande jaren was gepasseerd, een hartelijk en bewogen afscheid. K. Roodenburg nam de leeggekomen plaats weer in.

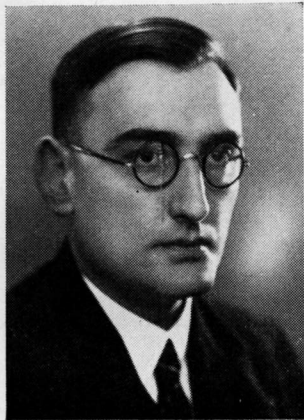
In datzelfde jaar kwamen in de kerkeraad als ouderling P. C. van Wyk en als diaken J. Meyer. Begin 1928 deed J. Bax daarin intrede als diaken en een jaar later verhuisde K. Filius naar de ouderlingenbank, terwijl B. Grosscurt en F. A. Dol diakenen werden. In 1930 zijn het als ouderling P. Ouwerkerk en als diaken C. Boer. Bekende namen, behalve de reeds in het voorafgaande genoemde, zijn J. Colyn en K. Knibbe.

Bij het vertrek van Ds. B. A. Bos werd P. Ouwerkerk gekozen als preses van de kerkeraad, terwijl door de classis als consulent werd aangewezen Ds. F. H. van Loon van Badhoevedorp.

Gebouw „Samuël".

Ds. P. VAN STRIEN. Na het vertrek van Ds. B. A. Bos gingen de hoorcommissies er op uit en na een eerste bedankje volgde een beroep op Ds. P. van Strien te Veere. Deze bedankte eveneens, maar na verloop van tijd bleek uit een correspondentie met Ds. P. van Strien, dat deze een

tweede beroep wilde accepteren. De classis Haarlem verleende hiertoe toestemming en de gemeente ging er unaniem mee accoord. Op 3 mei 1931 deed deze predikant intrede, na te zijn bevestigd door z'n voorganger, Ds. B. A. Bos van Assen.

Ds. P. van Strien werd geboren op 16 november 1902 en begon op 12 juni 1927 z'n ambt te Veere. In Haarlemmermeer-Oostzijde bleef hij tot 22 maart 1936 en vertrok toen naar Groningen. Sedert 28 april 1948 dient Ds. P. van Strien de kerk van Delft.

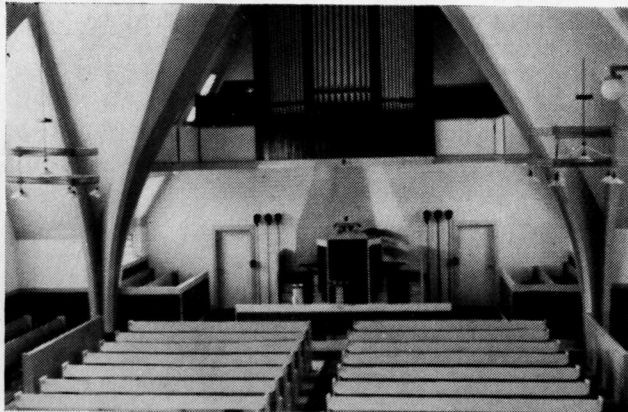
In de tijd van het verblijf van Ds. P. van Strien groeide de gemeente van jaar tot jaar. Juist vóór z'n komst had

het ledental de 800 bereikt en bij z'n vertrek was het de 900 genaard.

De jaren 1930 tot 1940 staan bekend als „de crisisjaren”. Ze gaven aan de diakonie grote zorgen en eind 1931 reeds werd het aantal diakenen met één uitgebreid.

Zo mogelijk nog groter waren de moeiten met de kerkelijke financiën. De rente en aflossing van de schuld, die omstreeks f 30.000.— bedroeg, drukte zwaar en over 1931 was er een tekort van meer dan f 1600.—. Op de ledenvergadering in februari 1932 werd door de kerkeraad zelf de idee van een Commissie van Beheer naar voren gebracht en deze gedachte verwierf algemene instemming.

De installatie van deze commissie vond plaats op 30 maart 1932. De eerste leden waren: K. Roodenburg, C. de Graaff, Joh. v. d. Zwaard,

Orgelfront.

H. de Graaf, I. v. d. Vlugt, A. de Hoog en A. Pruisen. In het moderamen hadden zitting K. Roodenburg als voorzitter, Joh. v. d. Zwaard als secretaris en H. de Graaf als administrateur. K. Roodenburg, die een reeks van jaren als penningmeester van de kerk had gefungeerd, ontving een woord van welverdiende dank.

IJverig ging de commissie aan het werk en ze zag kans om, ondanks de crisis met z'n bezuinigings- en aanpassingsmaatregelen, zonder noemenswaardige tekorten deze jaren door te komen. De bouw van een gaanderij in de kerk werd in 1934 gefinancierd en met behulp van een orgelcommissie werd een grondige vernieuwing van het orgel ter hand genomen. Op 21 juni 1934 werd het gerestaureerde orgel in gebruik genomen.

Met deze beide objecten waren grote kosten verbonden en speciaal de orgelcommissie had er moeite mee om de gelden bijeen te krijgen, maar ze kwamen er. De begrotingen van de Commissie van Beheer gingen in totaal de f 9000.— á f 10.000.— niet te boven.

1934 was ook het jaar, waarin de „kerkbus” ging rijden. Een oude autobus reed 's zondags langs de Aalsmeerderdijk naar de kerk en de bejaarde en gebrekkige kerkgangers konden mee tegen een minimum bedrag van f 0.25. De bus kon ook gehuurd worden bij trouwpartijen. D. Jongstra en D. J. G. Slootweg hadden de leiding. In het voorjaar van 1934 nam de heer T. H. v. d. Veen afscheid als Hoofd der Christelijke School en de heer J. v. d. Brink werd als zodanig geïnstalleerd. De kerkeraad liet zich bij deze gelegenheid vertegenwoordigen. Ongeveer 40 jaar achtereen had de heer T. H. v. d. Veen het kerkgezag begeleid als organist en in hartelijke bewoordingen werd hem daarvoor dank gebracht. Als organisten werden bij z'n vertrek benoemd de heren D. de Graaff, G. de Graaff en J. Oostwouder.

Ongeveer tegelijk met de Commissie van Beheer werd een aparte zendingscommissie opgericht. Het zendingswerk breidde zich steeds uit en in deze jaren werd door Noord-Holland zelfs een tweede missionaire predikant uitgezonden. De zendingsbijdrage steeg regelmatig en kwam allengs tussen de f 800.— en f 1000.— te liggen. De commissie kreeg opdracht voor het bijeenbrengen van de zendingsbijdrage te zorgen. Ze slaagde daarin deze jaren bovenverwachting. In deze commissie namen zitting: B. Grosscurt, J. Gortzak, F. Florus, Joh. Bax, L. Stieva, P. Kreeft, A. de Hoog, H. de Graaf, A. J. Branderhorst en W. D. v. d. Vlugt. Het moderamen werd gevormd door B. Grosscurt voorzitter, L. Stieva secretaris en F. Florus penningmeester.

In de ledenvergadering op 21 februari 1932 werd gememoreerd het 75-jarig bestaan van de gemeente. Het verslag, dat in deze vergadering over het evangelisatie-werk werd uitgebracht, vermeldde, dat de zondagsschool „Samuël” 130 leerlingen telde met een vervolklas van 16 leerlingen. De zondagsschool „Jachin” had 80 leerlingen en de vervolklas 18. Er was zesmaal straatprediking gehouden met medewerking van het evangelisatie-zangkoor „Sursum Corda”. Elke maand was er zondagsschoolcursus, terwijl er tweemaal lichtbeelden waren vertoond en twee samenkomsten met vol-

wassenen werden gehouden. In de loop van 1932 begon ook de evangelisatiecommissie het financieel moeilijk te krijgen en trok men er op uit om contribuanten te winnen.

Enkele malen lezen we in deze periode van een reciteerclub en in december 1934 kwam het tot de oprichting van een mannenvereniging. Deze vergaderde eerst in „Samuël”, maar verhuisde al spoedig naar de consistorie. In de loop van 1934 ontstond eveneens de vereniging voor kleine meisjes „In Lente's Bloei”, alsmede een zusterkring. Deze kon met Kerstmis 1934 reeds 110 kledingstukken uitreiken aan behoeftige gezinnen in de gemeente.

Begin 1932 kwamen als ouderlingen in de kerkeraad C. de Graaff en J. Timmer. Deze laatste heeft met enkele onderbrekingen nog steeds zitting en dient sedert jaren de kerk als trouw en accuraat scriba. Als diakenen kwamen erbij J. Meyer, A. J. Branderhorst en H. Groenenberg. Het volgend jaar verscheen als nieuwe diaken W. D. v. d. Vlugt, terwijl in 1934 D. Jongstra ouderling werd en D. Bakker een plaats kreeg onder de diakenen. In 1935 nam als diaken zitting G. Boer. Begin 1936 werd J. Meyer ouderling, terwijl A. van Es als diaken plaats nam. Met J. Meyer werd, wegens uitbreiding van de gemeente, het aantal ouderlingen met één vergroot.

Bekende namen, die we tegenkomen, zijn die van H. Boer, die begin 1936 zitting kreeg in de Commissie van Beheer en die van H. Peters, die in de loop van dat jaar in deze commissie werd benoemd. In 1934 werd besloten, dat de predikant niet meer elk jaar in de gehele gemeente huisbezoek zou doen, maar het ene jaar de ene helft en het volgend jaar de andere helft. In 1930 werd aandacht geschonken aan het 50-jarig bestaan van de Vrije Universiteit en in oktober 1934 werd herdacht, dat honderd jaar daarvoor in Ulrum de Afscheiding begon.

Vanaf eind 1935 verscheen het Noordhollands Kerkblad in een speciale editie voor de Haarlemmermeer en Halfweg. In verband met de overvloed van theologische kandidaten was enkele malen sprake van een candidaat, die in de classis zou kunnen werken voor de evangelisatie. De politieke moeilijkheden weerspiegelden zich eind 1935, toen de kerkeraad accoord ging met de synodale richtlijnen inzake de N.S.B.

De nog resterende moeilijkheden uit de tijd rond 1926 kwamen in deze periode tot een oplossing evenals de telkens terugkerende kwesties met de kerk van Aalsmeer betreffende de grens tussen beide gemeenten.

Toen Ds. P. van Strien in januari 1936 het beroep naar Groningen aanvaardde, kon hij terugzien op een vruchtbare en gezegende tijd in Haarlemmermeer-Oostzijde. Hij nam afscheid op 22 maart 1936. K. Knibbe werd preses van de kerkeraad, terwijl door de classis Ds. R. Oosterhoff van Hoofddorp als consulent werd benoemd.

Na een vergeefs beroep kwam de kerkeraad met het tweetal Ds. C. G. Bos van Westeremden en Ds. M. Ros van Krabbendijke. Ds. C. G. Bos werd beroepen en nam het beroep aan. Op 15 november 1936 deed hij intrede.

Deze jongere broer van Ds. B. A. Bos werd geboren op 13 september 1909 en kwam op 7 januari 1934 in Westeremden als z'n eerste gemeente. Op 9 januari 1944 nam Ds. C. G. Bos afscheid van Haarlemmermeer-Oostzijde wegens vertrek naar Uithuizermeeden.

Tijdens het verblijf van deze predikant werd ons land betrokken in de verschrikkelijke oorlog, die de wereld teisterde van 1939 tot 1945. Toen op 10 mei 1940 de Duitsers ons land binnenvielen, waren meerderen uit de gemeente gemobiliseerd. Met grote dankbaarheid mocht in juni worden geconstateerd, dat alle militairen gespaard waren. Maar de kerkeraadvergadering, waarin deze dankbaarheid werd vertolkt, moest gehouden worden ten huize van D. F. Hoogvliet. De kerk lag namelijk in „bezet gebied”. Tegelijk moest worden meegedeeld, dat met het oog op de omstandigheden geen vergunning werd ontvangen om straatprediking te houden en korte tijd later moest de helpende hand worden geboden aan de Nederl. Hervormde gemeente, die van haar kerkgebouw geen gebruik kon maken en om onderdak vroeg.

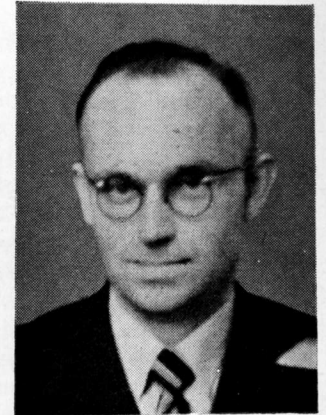
Deze dingen waren nog maar een begin van de moeilijkheden in de volgende jaren. Het jeugdwerk werd verboden en in verband daarmee werden voor de jongens en meisjes boven de 16 jaar catechisaties ingesteld „voor Schriftstudie en andere onderwerpen”. Talrijk waren de bidstonden met het oog op de nood der tijden.

Bij de fietsen moest tijdens de kerkdiensten door leden van de jongelingsvereniging wacht gehouden worden en meerdere leden moesten hun woning ontruimen. „Samuël” was een tijd aan z'n bestemming onttrokken en er deden zich gevallen van zedelijke ontwrichting voor.

De bescherming van de vervolgd en van wat in nood kwam, kreeg daadwerkelijke steun en er was tegen de beknottiging van de vrijheid van geloof en geweten een krachtig verzet.

Oorlog en bezetting, die vele problemen opriepen, waren voor de financiën niet ongunstig. Diakonie, zending en evangelisatie hadden tijdens Ds. C. G. Bos, ook vóór de oorlog al, geen belangrijke tekorten. Maar de kerk had die wel. Steeds werden in januari zakjes aan de leden uitgereikt, met het verzoek daarin een gift te willen doen voor het tekort en dan het zakje weer in een collectezak te deponeren. De moeilijkheden losten zich op, toen er in de loop van de bezettingsjaren grote geldruimte kwam en een aanzienlijk gedeelte van de schuld kon worden afgelost.

Het orgelfonds, dat moest zorgen voor de rente en aflossing van de lening, die ten behoeve van het orgel was aangeaan, had vóór de oorlog ook steeds grote moeite. Tijdens de bezetting kon de lening afgelost en het orgelfonds gelijkwideerd worden.

Bijzonder groot was in de jaren van Ds. C. G. Bos het aantal persoonswisselingen. In mei 1937 overleed diaken W. D. v. d. Vlucht en in de kerkeraad werden hartelijke woorden van waardering aan z'n arbeid gewijd. De leeggekomen plaats werd ingenomen door I. v. d. Vlucht.

A. J. Branderhorst, wiens naam we al tegenkwamen, werd in het najaar van 1938 als diaken gekozen. Hij overleed vóór de bevestiging. Joh. Colyn werd door de oorlogsomstandigheden van z'n boerderij in de nabijheid van Schiphol, verdreven en vertrok naar Amstelveen. Jarenlang was deze ouderling tevens scriba en hij vervulde z'n werk op een geheel eigen wijze. Met hem verdween het geslacht Colyn, dat zoveel jaren een dominerende plaats had ingenomen, uit de gemeente.

Nieuwe figuren kwamen naar voren. H. Peters kwam op 1 januari 1937 in de diakenenbank en werd in januari 1943 ouderling. Januari 1938 bracht de bevestiging van J. v. d. Brink als ouderling. Deze was een gedeelte van z'n ambtsperiode gemobiliseerd. Momenteel dient J. v. d. Brink de gemeente weer als ouderling.

In januari 1940 verscheen in de kerkeraad als ouderling C. Boer en kwamen Jb. Roodenburg Kzn. en N. L. v. d. Wiel als diakenen daarin. Per 1 januari 1944 verwisselde N. L. v. d. Wiel de diakenenbank voor die der ouderlingen. Op dezelfde datum kwamen als nieuwe diakenen naar voren G. Boer en D. J. v. d. Heuvel, terwijl C. Filius en W. H. Bax voor het eerst ouderlingen werden. Reeds in 1926 kwam de naam van W. H. Bax naar voren als leider van de knapenvereniging. Ook deze ouderling bekleedt momenteel weer het ambt.

Toen eind 1942 I. v. d. Vlucht aftrad, kwam W. v. d. Vlucht W. Dzn voor hem in de plaats als diaken. Figuren, zoals K. Knibbe, K. Roodenburg en I. v. d. Vlucht trokken zich terug en behalve de nieuweren, die reeds genoemd werden, vermelden we als ouderlingen nog A. van Es, B. Grosscurt en J. Meyer, terwijl van de diakenen zijn te noemen D. Bakker en J. Moolhuizen.

Behalve in de kerkeraad waren er ook belangrijke veranderingen in de Commissie van Beheer. H. de Graaf, die sedert de installering van de commissie als penningmeester van de kerk had gefungeerd, nam ontslag wegen vertrek uit de gemeente. Z'n plaats werd ingenomen door H. Boer, die dank zij z'n kundig beheer nog steeds z'n plaats met ere inneemt. A. Pruissen en H. Peters vroegen wegens drukke werkzaamheden ontheffing en werden vervangen door D. B. Schoemakers en H. Groenberg.

Per 1 april 1938 ging L. Stieva heen al koster en met ingang van deze datum kwam W. E. Hennink als zodanig in functie. Nog steeds neemt deze die voor de kerk zo belangrijke plaats in.

Zeer brede aandacht kreeg in de periode van Ds. C. G. Bos het evangelisatiewerk. Half maart 1939 bestond de zondagsschool aan de Bennebroekerweg 25 jaar en dat feit werd met de kinderen feestelijk herdacht op de tweede Paasdag.

De vooruitzichten waren voor deze zondagsschool toen niet rooskleurig. Steeds was die gehouden in de lokalen van de openbare

school, maar de instanties wensten de vergunning daartoe in te trekken.

Andere mogelijkheden moesten gezocht worden en de kerkeraad besloot een eigen gebouwtje aan de Bennebroekerweg te plaatsen. Aan de Commissie van Beheer werd verzocht de nodige stappen in deze richting te doen.

In het begin van 1940 kon een bestaand gebouwtje worden aangekocht en geplaatst worden op een inmiddels verkregen terrein. Het werd in de zomer van dat jaar officieel in gebruik genomen en ontving de naam „Jachin”. De totale kosten beliepen ongeveer f 3000.—. Sterk ontwikkelde het evangelisatiewerk zich rond dit gebouwtje in de volgende jaren. Er kwamen zelfs hulppredikers. Eerst in samenwerking met Nieuw-Vennep en later voor Haarlemmermeer-Oostzijde alleen. Regelmatig werden op zondagavond samenkomsten belegd, die later zelfs het karakter van officiële kerkdiensten kregen. Enige tijd werd er ook gecatechiseerd. De oorlogsomstandigheden werkten aan deze gang van zaken in belangrijke mate mee. Het werd immers al moeilijker om vanuit de „Jachin-wijk” de kerk te bereiken.

Achtereenvolgens werkten in „Jachin” de theologische kandidaten R. Koolstra, W. A. Krijger, K. Kramer, J. M. Bloemkolk, L. Kwakkelstein en K. Feenstra.

In 1944 kwam het in de Gereformeerde Kerken tot een conflict, dat zich concentreerde rond de persoon van Prof. Dr. K. Schilder. Dat conflict zou zich in 1945 ook in de gemeente van Haarlemmermeer-Oostzijde verwoestend openbaren. De eerste symptomen waren er in de laatste jaren van Ds. C. G. Bos en ze kwamen vooral in de vacature-tijd sterker naar voren.

In 1941 verscheen er van D. van der Stoep een boek onder de titel: Daatje en ik. Midden in het boek vinden we twee lege bladzijden. Dat is de „beschrijving”, die D. van der Stoep ons geeft van de inval der Duitsers op 10 mei 1940. Wat spraken die lege bladzijden in 1941, toen zwijgen geboden was, een duidelijke taal en wat deden ze onze gedachten zich vermenigvuldigen.

We zwijgen over de groei naar het conflict in Haarlemmermeer-Oostzijde. We doen het met groot verdriet en met een sterk heimwee naar de eenheid van allen, die de Here Jezus naar Zijn evangelie, liefhebben.

Na het vertrek van Ds. C. G. Bos werd Ds. R. Oosterhoff van Hoofddorp weer consulent. Deze behoefde evenwel niet lang als zodanig te fungeren, want reeds op 13 augustus 1944 ontving de gemeente in Ds. F. Mul een nieuwe predikant. Ds. F. Mul werd geboren op 12 oktober 1915 en was 14 december 1941 in het ambt bevestigd te IJsselmuiden-Grafhorst. De periode van Ds. F. Mul werd gekenmerkt door een uiterste beweging op kerkelijk en politiek terrein. Ons volk doorleefde de laatste oorlogswinter en op 5 mei 1945 was er de bevrijding van ons vaderland. D. Hennink en P. Hoogvliet, twee jonge mannen, vielen op deze datum in het verzet tegen de vijand door diens brute

geweld. De dag van de vreugde werd daardoor omfloerst door diepe rouw.

Op kerkelijk terrein had twee dagen vóór de intrede van Ds. F. Mul de strijd van de laatste jaren een hoogtepunt bereikt. Op 3 augustus 1944 was Prof. Dr. K. Schilder afgezet als hoogleraar en emeritus-predikant en acht dagen daarna werd in Den Haag een grote vergadering gehouden van de bezwaarden.

In deze vergadering werd een zogenaamde „Acte van Vrijmaking” naar voren gebracht en in heel het land vonden als gevolg daarvan pogingen plaats om het kerkverband te verbreken.

Er ontstond een kerkverband van Gereformeerde Kerken onderhoudende art. 31 K.O. en er werd een diepe scheur door veroorzaakt in het gebouw van de Gereformeerde Kerken.

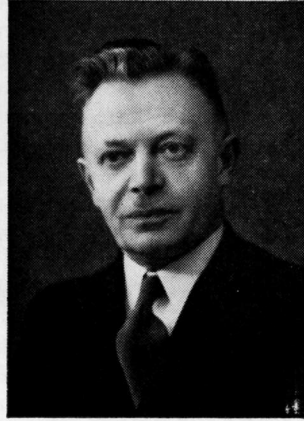
Uitvoerig heeft Dr. L. Praamsma in z'n boek „Het dwaze Gods” deze episode van ons Gereformeerd kerkelijk leven beschreven. Hij meent, dat de strijd z'n oorsprong vond in een gebrek aan liefde en waar dat cement ontbrak, moesten de scheuren komen. Met schaamte moeten we belijden, schrijft hij, dat ondanks een zuivere belijdenis de liefde was verkild. De Gereformeerde Kerken werden in een dal van verootmoediging geleid. Ze kwamen gehavend en verzwaakt uit de strijd.

De scheur werd ook getrokken dwars door de gemeente van Haarlemmermeer-Oostzijde. In de late avond van 26 oktober 1945 besloten zeven ambtsdragers zich vrij te maken en onder degenen, die heengingen, bevond zich ook de predikant.

De gehalveerde kerkeraad, bestaande uit de ouderlingen W. H. Bax, H. Peters, J. Timmer en N. L. v. d. Wiel en de diakenen J. D. v. d. Heuvel, H. van Luling en W. v. d. Vlucht, zag zich voor de grootste moeilijkheden geplaatst.

Als preses van de kerkeraad werd gekozen W. H. Bax en als scriba J. Timmer, terwijl Ds. R. Oosterhoff van Hoofddorp opnieuw consulent werd. De kerkeraad werd aangevuld met de ouderlingen C. Borg, K. Filius en D. F. Hoogvliet en J. Roodenburg K.zn als diaken. De gemeente werd voorgelicht, de Commissie van Beheer aangevuld, de zendings- en evangelisatiecommissie weer opgebouwd, steun en leiding werd gegeven aan de verschillende verenigingen. Vooral ook de kwestie van de kerkelijke goederen vroeg om voorziening. Al deze zaken waren er, met nog vele anderen, tegelijk. Blijkens de officiële gegevens bedroeg het ledental der gemeente op 1 januari 1946 ongeveer 550, terwijl voor de Gereformeerde Kerk onderhoudende art. 31 werd aangegeven 370.

Nijpend deed zich het gemis aan een eigen predikant voelen en voortvarend werd het beroepingswerk ter hand genomen. De pas-

Ds. R. Oosterhoff.

torie was niet beschikbaar, maar D. B. Schoemakers bleek bereid de bovenverdieping van z'n boerderij disponibel te stellen. Het eerste beroep, uitgebracht op Ds. J. de Lange van Lunteren, werd door dezen aangenomen en op 2 juni 1946 werd deze predikant bevestigd door Ds. R. Oosterhoff van Hoofddorp. Hij deed dezelfde zondag intrede met een preek over Markus 4:26-29.

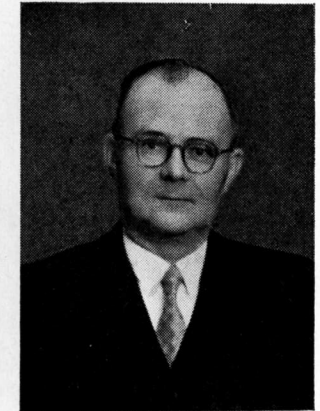
Ds. J. de Lange werd geboren op 22 mei 1910
Ds. J. DE LANGE. en was op 14 augustus 1938 predikant geworden in Lunteren. De opbouw van de gemeente Haarlemmermeer-Oostzijde was in juni 1946 nog maar nauwelijks begonnen en allerlei problemen zouden nog jaren lang grote aandacht eisen.

Velen wisten met de nieuwe gespletenheid geen weg en slechts langzamerhand kwam er wat consolidatie. Een volledig ledenregister was door de gang van het gebeuren niet voorhanden en moeizaam werd een kaartregister opgebouwd.

Vóór de vrijmaking was besloten, dat de kerk van Hoofddorp in samenwerking met die van Bennebroek, Haarlemmermeer-Oostzijde en Nieuw Vennep zou komen tot het beroepen van een predikant voor het evangelisatiewerk op het terrein van deze vier kerken. Voor dit werk was door de kerk van Hoofddorp Ds. D. Hoornstra van St. Jacobi Parochie beroepen en deze had dit beroep aanvaard. Door de gewijzigde situatie in Haarlemmermeer-Oostzijde was tussen de vier kerken een nieuwe regeling noodzakelijk geworden. Het evangelisatiewerk, zoals zich dat concentreerde rond „Jachin”, was door de gebeurtenissen grotendeels verloren gegaan. Eigenlijk was alleen de zondagsschool in „Samuël” overgebleven.

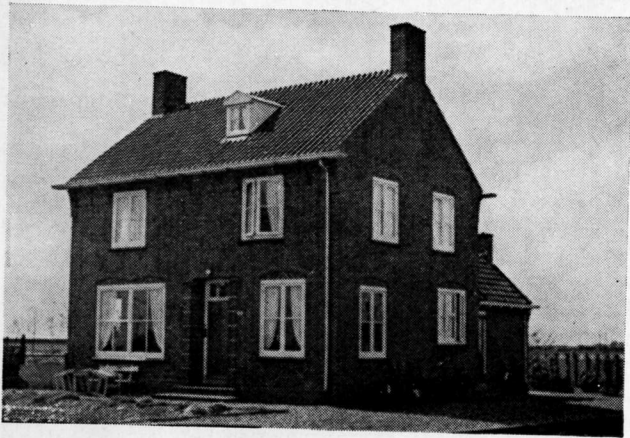
Een nieuwe zondagsschool werd aan de Vijfhuizerweg begonnen in de pakschuur van D. de Graaff en een nieuwe huisbezoek-commissie werd gevormd. Zo was er voor Ds. D. Hoornstra, toen hij op 27 oktober 1946 intrede deed, althans een kleine basis om te beginnen.

De jeugdverenigingen waren na de vrijmaking wel gesplitst, maar hadden toch kunnen doorwerken. Met de mannenvereniging „Onderzoekt de Schriften” en de vrouwenvereniging „Draagt elkanders Lasten” was dat anders. Ze moesten opnieuw worden gevormd. In de winter van 1945-1946 was in „Jachin” een vrouwenvereniging „Maria” gestart, die de bestudering van Gods Woord als doel had. Naast deze vrouwenvereniging werd in „Jachin” een mannenvereniging „Boaz” opgericht, terwijl in de consistorie een vrouwenvereniging „Niet in eigen kracht” begon te vergaderen.

Een groot aantal besprekingen en vergaderingen eiste de regeling van de kerkelijke goederen. Al spoedig kwamen beide kerken overeen om de wereldlijke rechter buiten de kwesties te houden en te streven naar een minnelijke schikking. Eerst in de loop van 1949 kwam deze tot stand. De kerkelijke goederen werden tot gemeenschappelijk bezit verklaard, waarbij beide kerken gelijke rechten van bezit en gebruik zouden hebben.

In het najaar van 1948 was door de kerkeraad een commissie benoemd, die als opdracht kreeg de bouw van een nieuwe pastorie voor te bereiden en te verwerkelijken. Deze commissie bestond uit W. H. Bax, H. Groenenberg, H. van Luling, J. Timmer en Joh. v. d. Zwaard. In september 1949 kon de nieuwe pastorie aan de Aalsmeerderweg door de predikant worden betrokken. De totale kosten bedroegen f 35.000.—

De nieuwe pastorie.

In de Commissie van Beheer waren gedurende de onderhandelingen over de kerkelijke goederen geen wijzigingen aangebracht. Toen de minnelijke schikking tot stand gekomen was, meenden enkele ouderen hun plaats te moeten ruimen. Zo werd achtereenvolgens ontslag verleend aan C. de Graaff, I. v. d. Vlucht, K. Knibbe en Joh. v. d. Zwaard. Ze ontvingen bijzondere dank voor hun langdurige werkzaamheden. Drie van deze vier namen kwamen we reeds tegen, toen de commissie in 1932 werd geïnstalleerd.

Door het tot stand komen van de minnelijke schikking kon een begin worden gemaakt met de restauratie van de gebouwen. Ze waren allengs in een erbarmelijke staat komen te verkeren. Beide kerken stortten in 1950 een bedrag van f 3000.— om de buitenkant van de gebouwen weer in behoorlijke conditie te brengen.

In de loop van 1952 werd overeengekomen, dat het gebouw „Jachin” geheel eigendom zou zijn van de Gereformeerde Kerk onderhoudende art. 31 K.O., terwijl het gebouw „Samuël” eigendom van de Gereformeerde Kerk zou wezen. In datzelfde jaar werd de kerk van binnen geschilderd en in de loop van 1953 onderging „Samuël”

inwendig een totale vernieuwing. De kosten van dit laatste werk beliepen f 10.000.—, terwijl het schilderwerk aan de kerk ongeveer f 7000.— vereiste. In 1956 kon, met medewerking van Mevrouw Mr. D. M. 't Hooft, het parkeerpleintje vóór „Samuël” aanzienlijk worden vergroot. Ook in de toekomst zullen de gebouwen nog diverse voorzieningen vragen.

Alle synodes na 1944 hielden zich met de vraag naar een mogelijke hereniging van beide kerkverbanden bezig. Ds. B. A. Bos kwam met meerdere predikanten en vele kerkleden tot een hereniging met onze kerken. Plaatselijk werden ook enkele malen de mogelijkheden overwogen en in de jaren 1950 en 1951 leidde dit tot een uitgebreide correspondentie met de vrijgemaakte gemeente, die helaas geen resultaat opleverde. De hereniging beperkte zich tot enkele gezinnen en personen.

De Hervormden in ons ressort behoorden grotendeels tot de gemeente Hoofddorp. Men had een kerkje in Rijk, waarin elke zondag dienst werd gehouden en de verzorging was in handen gelegd van een godsdienstonderwijzer.

In het begin van 1947 werd in Rijk een zelfstandige Nederl. Hervormde gemeente gesticht en speciaal in de laatste jaren is er een min of meer regelmatig en broederlijk contact gekomen.

In de jaren na 1945 ontstond het conflict tussen ons land en Indonesië. Ongeveer 15 jongens uit de gemeente moesten daarheen. Een uitgebreide actie groeide om het contact met deze jongens te bewaren. De correspondentie, die door kerkeraad en jeugd werd verzorgd, was omvangrijk en door de zorgen van „Draagt elkanders Lasten” gingen regelmatig pakketten met boeken en versnaperingen naar deze militairen. In de loop van 1950 keerden de laatsten terug. Ze waren allen gespaard gebleven.

Door de grote afstanden vroeg het vervoer van meerderen naar de kerk voortdurende aandacht. In de eerste jaren na de oorlog waren de fietsen nog schaars. Datzelfde gold voor de benzine, terwijl het rijden met een auto op zondag aan een speciale vergunning was gebonden.

Al deze jaren heeft Joh. Passies met z'n auto voor zeer velen het komen naar de kerk mogelijk gemaakt, zij het, vooral in de eerste jaren na de oorlog, meermalen met de grootste moeilijkheden. Gedurende langere of kortere tijd reden ook de wagens van T. Korenstra, C. J. Millenaar en S. Pols.

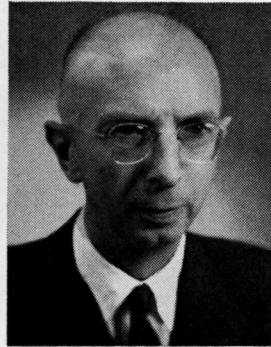
De geweldige toename van de emigratie in de na-oorlogse jaren trok z'n sporen ook door de gemeente Haarlemmermeer-Oostzijde. Ongeveer 100 leden vertrokken naar Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika, Frankrijk, Noord- en Zuid-Amerika. Onder de vertrekkenden waren ook kerkeraadsleden en leden van de Commissie van Beheer.

In de kerkeraad waren door deze oorzaak en om redenen van ziekte e.d. ook, herhaaldelijk wisselingen. Kortere of langere tijd hadden zitting J. J. Knibbe, A. v. d. Wiel, J. F. van Strien, T. Korenstra, N. J. Dol, Mar. v. d. Heuvel en Matth. v. d. Heuvel. Van de tegenwoordige ouderlingen zijn nog niet genoemd J. v. d. Brink, J.

v. d. Berg, T. v. d. Duin en Joh Passies en van de diakenen C. van Iperen, Joh. Hoogstraten, G. Raams en Jb. Roodenburg Jr.

Wat het kerkverband betreft, valt te vermelden, dat met ingang van 1 januari 1948 een classis Hoofddorp werd gevormd en dat op dezelfde datum „De Meerklok” begon te verschijnen als orgaan van de kerken in deze classis. Het contact en het meelevan van de kerken met elkaar, werd door deze opzet sterk gestimuleerd.

Moeizaam heeft Ds. D. Hoornstra gestreefd naar nieuwe opbouw van het door de vrijmaking zo sterk geschonden evangelisatiewerk. De evangelisatie-bibliotheek in „Jachin” werd tussen de beide kerken gedeeld en het gedeelte, dat aan onze kerk kwam, werd vernieuwd en eerst aan de Vijfhuizerweg, later aan de Aalsmeerderdijk opnieuw ingezet. De leatuurverspreiding werd stevig georganiseerd. Veel bezoeken werden door Ds. D. Hoornstra zelf gebracht en onder zijn leiding door de leden van de huisbezoekcommissie. De straatprediking kon wegens gebrek aan een zangkoor moeilijk meer op gang komen. De zondagsschool aan de Vijfhuizerweg moest in 1956 worden opgeheven.

De zondagsschool in „Samuël” heeft een levenskrachtig bestaan. De uitgaven voor het werk stegen van jaar tot jaar. Het totale bedrag van de jaarlijkse uitgaven bedroeg over 1955 ongeveer f 2750.—. Belangrijke stijging was er ook in de zendingsuitgaven. Het overzicht van de zendingsfinanciën over 1955 wees daarvoor een bedrag aan van ruim f 2200.—. Het zendingsblad komt door de zorgen van de commissie in alle gezinnen en sedert enkele jaren werkt een zendingskrans voor het zendingshospitaal „Bethesda” in Djokja. Op diakonaal terrein ontstond in 1948 het werk van de Christelijke

Het kerkplein.

gezinszorg. De gezinsverzorgsters, die worden uitgezonden, zijn in de gezinnen, waarin de huisvrouw haar taak door ziekte niet ver-

richten kan, een welkome verschijning. Reeds sedert enkele jaren wordt door de diakonieën in de Haarlemmermeer de stichting van bejaardencentra overwogen en vooral in 1955 vertoonden de plannen meerdere tekening. De uitgaven voor het diakonale werk beliepen in 1955 ruim f 5000.—.

De stijging van lonen en prijzen plaatste de Commissie van Beheer enkele malen voor aanzienlijke tekorten. Tweemaal werd een geslaagde actie ondernomen voor een verhoging van de vrijwillige bijdragen. Over 1955 bereikten de uitgaven een totaal van ruim f 19.000.—.

Het jeugdwerk verheugt zich in een gezonde belangstelling. Slechts weinigen houden zich afzijdig. Voor degenen, die in de week door scholen of cursussen verhinderd waren de meisjes- of jongelingsvereniging te bezoeken, werd gedurende de laatste winters, een zondagsvereniging opgericht.

In 1954 benoemde de kerkeraad een instuif-commissie. Deze commissie belegde in de winter van 1954-1955 op zaterdag, om de 14 dagen, instuifavonden in „Samuël”. Ze slaagden dermate, dat in de winter van 1955-1956 deze avonden iedere zaterdag werden gehouden. De onkosten werden bestreden uit een gedeelte van het „verjaringsfonds”.

Ondanks de sterke emigratie steeg het ledental sedert 1945 aanzienlijk. Het liep weer op tot 700. In verband daarmee werd in januari 1952 een zevende ouderling bevestigd.

TOEKOMST. Over de toekomst zijn bij velen de gedachten pessimistisch. De steeds doorgaande uitbreiding van Schiphol dreigt een almaar groter deel van het kerkelijk terrein op te slokken. Eén van de plaatselijke bladen schreef eens, dat Rijk de toekomst niet kennen zou en dat de toekomst ook Rijk niet zou kennen. Woningbouw van enige omvang is er niet en de plaats, waar het verdwijnende Rijk moet worden herbouwd, is nog steeds niet bekend.

De kerk van Haarlemmermeer-Oostzijde heeft sedert jaren zoiets als een kerkzegel gehad. Niemand weet, hoe het er gekomen is. Het laat een kerk op een rots zien en heeft als onderschrift: de poorten der hel zullen haar niet overweldigen. Die woorden spreken van de overwinnende kracht van de Koning der Kerk, Jezus Christus, en van het geloof in Hem. Ze zeggen ons, dat Gods kerk in de wereld zal standhouden en in dat geloof bouwen we verder.

We doen dat met te meer vertrouwen als we zien, hoe de Here in de afgelopen honderd jaar, ondanks alle gebreken en zonden bij de mensen, Zijn werk in stand hield.

Het gedenkboek, dat in 1934 bij het eeuwfeest van de Afscheiding verscheen, draagt als titel: Van 's Heren Wegen. In psalm 78 is sprake van des Heren roemrijke daden. Van die wegen en daden des Heren heeft dit overzicht willen spreken. Het geve ons grote blijdschap en diepe verwondering.